Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

Henrici Johannis Bytemeisteri Delineatio Rei Numismaticæ Antiquæ Et Recentioris

Bytemeister, Heinrich Johann

Argentorati, MDCCXLIV

VD18 10158766

urn:nbn:de:gbv:45:1-18184

Visual Library

Landesbibliothek Oldenburg

Geschicht. VI.
A. 2
22 a

Landesbibliothek Oldenburg

Gramberg M. 2. 4

Landesbibliothek Oldenburg

Landesbibliothek Oldenburg

HENRICI JOHANNIS
BYTEMEISTERI

DELINEATIO
REI
NUMISMATICÆ

ANTIQUÆ ET RECENTIORIS

IN USUM PRÆLECTIONUM
ACADEMICARUM
EDITA.

CUM INDICIBUS NECESSARIIS.

EDITIO III. CORRECTIOR.

ARGENTORATI,
Typis Francisci le Roux, Univ. Typographi.

MDCCXLIV.

Landesbibliothek Oldenburg

Gesc
A

Landesbibliothek Oldenburg

EX BIBLIOTHECA
OLDENBURGENSI

Landesbibliothek Oldenburg

PROLEGOMENA
DE REI NUMISMATICÆ DEFINITIONE, EJUSDEMQUE UTILITATE, SCRIPTORIBUS PRÆCIPUIS, CIMELIARCHIIS EUROPÆ, PRÆCIPUE GERMANIÆ, ET TRACTATIONIS PARTIBUS.

§. I.

S*Cientia nummaria ſeu numiſmatica* continet *notitiam numiſmatum*, & *antiquorum*, & *recentiorum*, eademque ſecundum *originem ſuam* & *progreſſum*, *ætatem*, *nationes*, *materiam*, *magnitudinem*, *typos*, *raritatem*, *aliasque circumſtantias* conſiderat.

§. II.

Eſt autem hocce ſtudiorum genus non ſolum *jucundum* & *delectabile*, ſed etiam *eximie fructuoſum* & *utile*: *Philologiam*, *Hiſtoriam* omnem, *Chronologiam*, *Geographiam*, *Genealogiam*, *Ritus* & *Antiquitates*, imo & reliqua ſtudiorum genera, illuſtrans & dilucidans.

§. III.

Præſtantiam atque *utilitatem* ejusdem pluribus oſtendere, foret ſupervacaneum, cum idem abunde fecerint *auctores* egregium hocce argumentum præcipue tractantes,

I. BAUDELOT *de* DAIRVAL in tractatu *de uti-*

 litate

litate itinerum, Tomis II. Pariſiis 1693. d. gallice edito, quantum ſcientia nummaria in itineribus proſit explicans.

II. GISBERT. CUPERUS *Diſſertatione* ſingulari, juncta ejusdem Amſtelod. 1683 q. edito libo: Apotheoſis HOMERI, *utilitatem, quam principes ex numiſmatibus capere poſſunt*, evincens.

III. JOH. HEMELARIUS in *præfatione* ad *expoſitionem numiſmatum aureorum Romanorum, quæ* CAROLUS CROYUS, *Dux Arſchottanus, collegerat*, editam Antwerpiæ 1637. & ibidem 1654. q.

IV. VALENT. ERNST LOESCHER in *diſſertationibus: de uſu nummorum veterum in Theologia & explicatione S. Scripturæ*, Jenæ 1694. q. *de uſu rei nummariæ in ſacris antiquitatibus* Jenæ 1695. q. *de ejusdem uſu in hiſtoria eccleſiaſtica*, Jenæ 1695. q.

V. HENR. MEIBOMIUS *junior* in programmate *de nummorum veterum in illuſtranda Imperatorum Romanorum hiſtoria uſu*, Helmſtadii 1684. q. excuſo.

VI. CAR. PATINUS in *introductione ad hiſtoriam numiſmatum C. I. & II.*

VII. EZECH. SPANHEMIUS in *libro* ſuo *Diſſertationum de præſtantia & uſu numiſmatum antiquorum*, de quo conferatur §. 5.

§. IV.

Quod ad *auctores* attinet, qui diffundente ſeſe in orbe erudito rei nummariæ

riæ ſtudio, inde à Sec. XVI *rem numismaticam ſcriptis* erudite illuſtrarunt, ſummamque laudem ſuo ævo meruerunt, & vel introductiones, vel generaliores rei nummariæ explicationes, vel imagines nummorum, imprimis antiquiorum, illuſtratas ediderunt, (quorum haud parvus eſt numerus,) hic merito recenſendos, atque rei numiſmaticæ ſtudioſis ob ſcripta notatu & lectu digna commendandos exiſtimamus *ſcriptores* ſequentes, *ſerie alphabetica nominum diſpoſitos*, quorum

I. ANTON. AUGUSTINUS, Hiſpanus, *Dialogos XI. de numiſmatibus priſcis, eorumque inſcriptionibus & ſymbolis, aliisque antiquitatibus*, idiomate hiſpanico Tarraconæ 1587. f. edidit, poſtea italice cum figg. editos Romæ 1592. 1625. & 1648. f: latine vero redditos & auctos *dialogo XII de diis deabusque gentilium*, & *catalogo auctorum, qui de nummis ſcripſerunt*, exhibuit ANDR. SCHOTTUS Antwerpiæ 1617. & 1654. f.

II. BAUDELOT *de* DAIRVAL, Gallus, auctor *tractatus* gallici *de utilitate itinerum.* Vol. II. à Rouen 1727. d.

III. LAURENT. BEGERUS, Germanus, cujus laudatiſſimus eſt tum *Theſaurus gemmarum & numiſmatum ex theſauro Palatino ſelectus* Heidelbergæ 1685. f. tum *The-*

Landesbibliothek Oldenburg

ſaurus gemmarum & numiſmatum Brandenburgicus ſelectus, ejusque continuatio, voluminibus III. Coloniæ Marchicæ 1699. & 1700. f. excuſus.

IV. JOH. PETR. BELLORIUS, Italus, FRANCISCI ANGELONI *hiſtoriam Auguſtam* a JULIO CÆSARE *ad* CONSTANTINUM M. *ex nummis antiquis illuſtratam*, Romæ 1641. f. excuſam, *cum ſupplementis* edidit italice ibidem 1685. f. cum figg.

V. THOM. BRODERUS BIRCHERODIUS exhibuit *Specimen antiquæ rei monetariæ Danorum*, Hafniæ 1701. q. cum figg. æneis.

VI. ELIAS BRENNERUS, Suecus, *Theſaurum nummorum Sueo-Gothorum Libris II. comprehenſum* luci publicæ expoſuit Stockholmiæ 1691. & 1731. q.

VII. HUBERT. GOLTZIUS, Belga, cujus extant: *Icones Imperatorum Romanorum ex priſcis numiſmatibus ad vivum delineatæ*, Antwerpiæ 1557. f. auctior vero editio ſub titulo: *Series Imperatorum Romanorum* cura CASP. GEWARTII prodiit Antwerpiæ 1645. f. *Græciæ univerſæ, ejusque inſularum, & Aſiæ minoris numiſmata.* Brugis 1576. f. & cum LUDOV. NONII commentariis Antwerpiæ 1620. f.

VIII. ABRAH. GORLÆUS, Batavus, edidit *Theſaurum numismatum familiarum Romanarum usque ad obitum* AUGUSTI *Imp.* Delphis 1609. f.

IX. JOH.

IX. JOH. HARDUIN, Gallus, auctor libri *Nummi antiqui populorum & urbium*, Pariſiis 1684. q.

X. MATTHIAS HOSTUS, Germanus, cujus *Hiſtoria rei nummariæ* edita Francofurti o. & cum JOH. SELDENO de nummis, GUILH. BUDÆO de aſſe, & præfatione ADAMI RECHENBERGII junctim prodiit Amſtelodami 1695. q.

XI. JOBERTUS, Gallus, qui gallice bis edidit *Scientiam rei numiſmaticæ*, Pariſiis 1692. d. & ibidem 1616, d.

XII. ANDR. MORELLUS, Germanus, exhibuit *Specimen univerſæ rei nummariæ antiquæ*, Pariſiis 1683. o. recuſum Lipſiæ 1695. o. *cum tabulis XXVI. figg.*

XIII. LUDOV. NONIUS, Batavus, *Commentarios ad* HUBERTI GOLTZII *Græciæ numismata* ſcripſit, Antwerpiæ 1620. f. excuſos.

XIV. HENR. NORIS, Italus, cujus eximia ſunt *Cenotaphia Piſana* CAJI & LUCII *Cæſarum*, Venetiis 1681. f. & *Diſſertatio duplex de duobus nummis* DIOCLETIANI & LICINII, Patavii 1676. f.

§. V.

Porro commendandus

XV. ADOLPH. OCCO, Germanus, qui *Numiſmata Imperatorum Romanorum a* POMPEJO M. *ad* HERACLIUM *Imp.* deſcripſit, inſperſis commentariis, qui

Landesbibliothek Oldenburg

liber primum Antwerpiæ 1579. q. & auctior Auguſtæ Vindel. 1601. q. poſtea ſtudio FRANCISCI MEDIOBARBI iconibus & explicationibus auctior Mediolani 1683. & 1730. f. prodiit.

XVI. JAC OISELIUS, Germanus, auctor *Theſauri numiſmatum antiquorum ſelectorum*, Amſtelodami 1677. q. editi.

XVII. JOH. CHRISTOPH. OLEARIUS, Germanus. *ſpecimen univerſæ rei uummariæ ſcientifice tradendæ* Jenæ 1698. o. edidit.

XVIII. CAR. PATINUS, Gallus: cujus exſtant *Familiæ Romanæ in antiquis numismatibus ab U. C. ad tempora* D. AUGUSTI Pariſiis 1663. f. *Numiſmata Impp. Romm. ex ære mediæ & minimæ formæ*, Argentinæ 1671. f. *Hiſtoria numiſmatum, ſeu introductio ad hiſtoriam eorum* gallice ſcripta, & gallice bis edita Pariſiis 1665. d. & 1667. d. latina autem verſio novis acceſſionibus locupletata, Amſtelod. 1683. d. prodiit. *Theſaurus numiſmatum.* Amſtel. 1672. q. Conf. PATINI *hiſt. numiſm.* p. 213.

XIX. PAULUS PEDRUSI, Italus, qui Cæſares aureos, argenteos, & medalliones, in muſeo Farneſiano collectos, ſive FRANCISCI I. Parmæ Ducis, cum interpretatione Italica, evulgavit, cujus librorum tituli latine redditi ſunt.

Cæſares

Cæſares in auro collecti in muſeo Farneſiano & publicati Parmæ 1694. f. *Cæſares in argento* à JUL. CÆSARE *ad* HERACLIUM. Parmæ 1701. 1703. & 1704. f. III. Voll. *Cæſares in medallionibus* Parmæ 1709. f. *Cæſares in ære magno* à JUL. CÆSARE. Parmæ 1704. f.

XX. EUCHAR. GOTTLIEB RINCK, Germanus, in *tractatu de veteris numiſmatis potentia & qualitate* cognitionem rei nummariæ dedit ἀνωνύμως ALTORFI 1701. q. editam.

XXI. CHRIST. FRID. RUHE, Germanus, *Specimina II. Philologiæ numiſmatico-latinæ, è nummis Romanorum veterum imprimis in theſauro Arnſtadio - Schvvarzburgico obviis*, conſignavit, excuſa Francof. 1708. q.

XXII. LUDOV. SAVOT, Gallus, auctor eſt libri gallice editi, *Diſcurſus in IV. partes diviſus de nummis antiquis*, Paris. 1627. q.

XXIII. PETR. SEGUIN, Gallus, ex muſeo ſuo publicavit *Selecta numiſmata antiqua, obſervationibus illuſtrata*, Paris. 1665. q. recuſa ibidem 1684. q.

XXIV. EZECH. SPANHEMIUS, Germanus, hanc literarum partem exornavit libro *Diſſertationum de præſtantia & uſu numiſmatum* primum excuſo Romæ 1664, q. editio vero II. auctior & variis rariſ-

ſimorum numiſmatum iconibus locupletior prodiit Amſtelod. 1671. q. tandem editionis tertiæ Tomus I. Londini 1706 f. & Tomus II. Amſtelod. 1717. f. ex auctoris autographo editus, & numiſmatum iconibus illuſtratus ab ISAACO VERBURGIO.

XXV. JACOBI *de* STRADA, Itali, ex theſauro extant: *Imperatorum omnium Orientalium & Occidentalium imagines, ex antiquis numiſmatibus delineatæ, addita cujusque vitæ deſcriptione* Tiguri 1559. f. antea quoque prodierunt (ut ferunt) Lugduni 1553. cum figg. ligno inciſis. De ejusdem vero opere *MSC.* numismatico, *Libris VIII.* rariſſimorum nummorum delineationibus à C. JULIO CÆSARE ad MAXIMILIANUM II. Cæſarem *Tomis III.* refertis, quod in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi aſſervatur, vid. PETRI LAMBECII *Commentariorum Libri IIX. de bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi Tomo I. p.* 77. & CAR. PATINI deſcriptio *Hiſtoriæ numiſm. p.* 176. *& ſeqq.*

XXVI. OCTAVIUS *de* STRADA, Italus, cujus extat *Opus de vitis Impp. & Cæſarum Romanorum, tam Occidentalium, quam Orientalium, nec non uxorum & liberorum eorum, item Tyrannorum*, Francof. 1615. & 1678.

f. ger-

f. germanica quoque verſio ejusdem prodiit ibidem 1618. f.

XXVII. BURCARD GOTTHELF STRUVIUS, Germanus, orbi erudito exhibuit *Bibliothecam numiſmatum antiquiorum*, Jenæ 1693. d.

XXVIII. JOSEPHI MARIÆ SUARESII *de numiſmatis & nummis antiquis diſſertatio* Amſt. 1683. d. prodiit.

XXIX. JOH. TRISTANUS de SAINT-AMANT, ſeu SANCT AMANTINUS, Gallus, hiſtoriam Imperatorum ex nummis explicavit in opere gallice edito: *Commentarii hiſtorici continentes hiſtoriam generalem Imperatorum, Auguſtarum, Cæſarum & tyrannorum Imperii Romani, cum nummis eorum*, Pariſiis 1635. 1645. & 1657. voluminibus III. f.

XXX. JOH. FOY VAILLANT, Gallus, illuſtravit *Numiſmata Impp. Romm. præſtantiora, à C. Julio Cæſare ad Poſtumum & tyrannos*, Tomis II. Pariſ. 1674. q. & ibid. 1699. q. *Numiſmata ærea Impp. Auguſtarum & Cæſarum in coloniis, municipiis & urbibus jure Latio donatis percuſſa*, Pariſ. 1695. f. *Numiſmata Impp. a populis græce loquentibus percuſſa*, Pariſ. 1698. q. *Nummos antiquos familiarum Romanarum*. Voll. II. Amſtelod. 1703. f. *Arſacidarum Imperium ſeu Regum Partho-*

Landesbibliothek Oldenburg

rum hiſtoria ad fidem numiſmatum accomodata. Pariſ. 1725. q.

XXXI. ÆNEAS VICUS, emiſit in lucem *Numiſmata XII. Imperatorum priorum,* Venetiis 1553. q. & ibidem 1554. q. *Imagines Auguſtarum, æneis formis expreſſas, cum vita & expoſitione,* ſermone Italico, Venetiis 1557. q. poſt latino quoque Venetiis 1558. q. *Commentaria in vetera Impp. Romm. Numiſmata,* Venetiis 1562. q. *Omnium Cæſarum imagines ex antiquis numiſmatibus deſumtas, addita vitæ deſcriptione, & numiſmatum averſæ partis delineatione.* Venetiis 1584. q. *Reliqua librorum* ÆN. VICI *ad Impp. hiſtoriam ex antiquis nummis pertinentium.* Venetiis 1601. q.

XXXII. FULVIUS URSINUS, Italus, edidit *Familias Romanorum in antiquis numiſmatibus,* inſertis typis, Romæ 1577. f. quas poſtea recognovit & auxit CAROL. PATINUS, Pariſiis 1663. f.

XXXIII. JACOBUS A WILDE, Batavus, *ſelecta numiſmata antiqua* ex muſeo ſuo explicavit, Amſtelod. 1692. q.

§. VI.

Ad *introductionem* autem *rei nummariæ* imprimis faciunt, uſuique eſſe poſſunt BAUDELOTI, JOBERTI, MORELLI, OLEARII, PATINI, RINCKII, SPANHEMII, & STRUVII libri & tractatus allegati.

§. VII.

§. VII.

Plures vero *auctores*, *qui rem nummariam*, aut *ſpeciale nummorum genus*, aut *nummos ſingulares ſcriptis illuſtrarunt*, qui noſſe cupit, conferat ſcriptores, qui eosdem recenſuerunt:

I. ANSELM. BANDURIUM in *Bibliotheca nummaria, ſive auctorum, qui de re nummaria ſcripſerunt*, cum notulis & indicibus recuſa curante JO. ALB. FABRICIO. Hamburgi 1719. q.

II. FRANCISC. ERN. BRÜCKMANNUM in *bibliotheca numiſmatica*, edita Wolfenbüttelæ 1729. o.

III. RUDOLPH. CAPELLUM in *indice nummographorum*, juncto ejusdem *Nummophylacio Luederiauo*, edito Hamburgi 1678. f.

IV. ZACHAR. GOETZIUM in *diſſertationum XX. de nummis*, excuſarum Wittebergæ 1716. o. prima pag. 19. & ſeqq.

V. LÆVINUM HULSIUM in libro, *numiſmata Impp. Romm.* Francof. 1603. o. ex quo ſuum conſcripſit *catalogum autorum* ANDR. SCHOTTUS, ANTONII AUGUSTINI *dialogis* Antwerpiæ 1617. f. ab ipſo editis junctum.

VI. PHILIPPUM LABBE in *Bibliotheca nummaria*, quæ cum ejus *Bibliotheca bibliothecarum* aliquoties Pariſiis, Rothomagi, & Genevæ prodiit.

VII.

VII. JOH. CHRISTOPH. OLEARIUM in *Specimine univerſæ rei nummariæ* citato.
VIII. CAROL. PATINUM in *Introductione ad hiſtoriam numiſmatum Cap. XXIV. toto.*
IX. JOH. SELDENUM in *Bibliotheca nummaria, ſeu elencho autorum, qui de antiquis numiſmatibus* κ. τ. λ. *ſcripſerunt*, juncta ejus libro *de nummis*, Londini 1675. q. & Edimburgi 1685. q. edito.
X. BURC. GOTTH. STRUVIUM in *Bibliotheca numiſmatum antiquiorum Cap. I.* Sectione III. ——— XI.
XI. *Medicos ſpeciatim de re nummaria* ſcriptores claros, enumerat CHRISTOPH. ARNOLDI in *Epiſtola*, quam *Numiſmatibus magnæ Græciæ raris*, a PROSPERO PARISIO A. 1592. editis, ac Noribergæ curante JOH. GE. VOLCKHAMERO A. 1683. f. recuſis, præfixit. Conf. de iis, qui catalogos auctorum de numiſmatibus ſcripſerunt STRUVII *Biblioth. numiſm.* citata. *Cap. I. Sect. I.*

§. VIII.

De *nummophylaciis & cimeliarchiis*, (Germani appellant Müntz-Cabinet & Kunſt-Kammern,) *præcipuis Europæ*, imprimis *Germaniæ*, ſequentia exiſtimamus obſervanda:

I. In ANGLIA commemorandum *Regium Weſtmünſteranum* Londini, atque *Oxonienſe*.

II. In

II. In BELGIO, ubi publicum nullum, e privatis notandum Noviomagi *Smetianum*, de quo extant *Antiquitates Neomagenſes ſive notitia rerum antiquarum, quas in veteri oppido Batavorum ſtudioſe comparavit* JOH. SMETIUS, *P. & F.* Noviomagi 1673. q. & Amſtelodami *Wildianum*, cujus deſcriptionis titulus eſt: *Muſeum Wildianum ſeu ſelecta numiſmata antiqua e muſeo* JAC. de WILDE. Amſtelodami 1692. q.

III. In DANIA notabile Hafniæ *Regium* CHRISTIANI V. in *Muſeo Regio Danico, ab* OLIGER. JACOBÆO Hafniæ 1696. f. & cum *auctario* ibidem 1699. f. edito, *deſcriptum*. E privatis ibidem fuit *Theſaurus numiſmatum antiquorum* OTTONIS SPERLINGII, cujus auctio Hafniæ habita, & catalogus editus Hamburgi 1717. q. ſub rubro: *Theſaurus numismatum antiquorum* ab OTT. SRERLINGIO *relictus*.

IV. In GALLIA numophylacium *Regium* & numero & præſtantia nummorum excellit: laudari præterea ſolent nummophylacia Pariſienſium 1) *Jeſuitarum*, 2) *Canonicorum S. Genovefæ*, 3) *Ducis de Maine* Trevoltienſe. Conf. de numophylaciis Galliæ JOH. FOY VAILLANT præfatio *Numiſm. Impp. in coloniis percuſſorum*.

V. In

V. In HELVETIA laudatur *Baſileenſe* & *Bernenſe.*

VI. In ITALIA commendari ſolent *Romæ Farneſianum* & *Barberinium*, *Florentinum*, *Parmenſe* & plura alia.

VII. In SUECIA notanda collectio ELIÆ BRENNERI, cujus extat *Theſaurus nummorum Sueo-Gothorum, libris II. comprehenſus*, Stockholm. 1691. & 1731. q. editus.

§. IX.

In GERMANIA numophylacium præcipuum & excellentiſſimum laudatur I. *Imperiale* VIENNENSE, & II. *Regium* BEROLINENSE: memorandum vero porro III. *Electorale* DRESDENSE. *Ducale* IV. GOTHANUM, cui ARNSTADIANUM olim acceſſit: V. STUTGARDIANUM: VI. VINARIENSE: VII. WEISSENFELSENSE: VIII. CASSELLANUM. Conf. de cimeliarchiis nummariis CAR. PATINI *Hiſtoria numismatum Capite XXV.* & de auctoribus qui *catalogos nummophylaciorum* exhibuerunt B. G. STRUVIUS *Biblioth. numiſm. Cap. I. ſectione XI. pag.* 94. & *ſeqq.*

§. X.

Ceterum dum inſtitutum noſtrum eſt, per capita quædam in uſum auditorii ordine exponere *delineationem ſcientiæ numiſmaticæ & antiquæ & recentioris*, *Tractatio VII. capitibus abſolvetur*, quorum.

I. *de*

I. de *rei nummariæ origine & progreſſu, & ſpeciatim apud Romanos*, deque *nummis Impp. Romm. ex alto & baſſo Imperio.*

II. de nummorum *diviſione ratione* tum *ætatis, in antiqua, media, nova,* tum *nationum.*

III. de *nummorum Romanorum diviſione reſpectu materiæ, ſpeciatim æneorum, argenteorum, aureorum, diverſa magnitudine.*

IV. de nummis *conſideratis ratione nominum* diverſorum *ex aliquo accidenti* ortorum.

V. de nummorum *typis & inſcriptionibus in utroque latere diverſis*, nummorumque typo diverſorum *numero.*

VI. de nummorum *raritate* memorabilia.

VII. de *numiſmatibus* nonnullis *rarioribus & raritatis eximiæ* Auguſtæ *Domus Brunſvico-Luneburgenſis.*

VIII. de nummis *adulteratis*, horumque *notis*, & nummis *detritis*, ſubjuncto *vocum* in nummis *abbreviatarum breviario.*

§. XI.

In prælectionibus vero ſingula non ſolum *diſcurſu uberiori* ex *libris* optimis & *nummis ipſis* conquiſito illuſtranda, ſed etiam *ſcriptores*, ex quibus ſpecicalia plura peti poſſunt, enarrandi, atque *nummi ipſi*, quos quidem mea arcula poſſidet, oſtendendi.

CA-

CAPUT I.

DE REI NUMMARIÆ ORIGINE ET PROGRESSU.

§. I.

NUmiſmatum *origo* petenda eſt *ab illo tempore,quo cum gentium diſperſione linguæ diverſæ ortæ fuerunt*: cum enim mercium permutatio, commerciorum modus ſimpliciſſimus & antiquiſſimus, creſcente hominum multitudine non amplius ſatis commoda videretur, *nihil aptius ad commercia viſum fuit metallis*, præſertim illis, quæ ob qualitates naturales perpetua videbantur.

§. II.

Initium factum fuiſſe videtur *argento*,quod *maſſis ſeu particulis rudibus* appendebatur, terris auriferis nondum notis: *poſtea maſſæ rudes, argenti & æris*, notis certis, pondus & pretium indicantibus,fuerunt ſignatæ, *tandem ſpeciebus ſingulis pondus certum* conſtitutum, & *typus* compreſſus. Confer. HERMAN. ULR. à LINGEN *ſchediaſma de origine & inventoribus pecuniæ & numiſmatum*. Jenæ 1715. q.

§. III.

Argumentum vero de *primo nummorum*

rum inventore æque *incertum ac controverſum* eſt atque illud, quod de primo literarum agit inventore: aſt tamen nummos, qui *maſſæ rudes* fuerunt, *primum in Chaldæa*, terra poſt diluvium primum habitata, *in uſu fuiſſe*, atque *inde* in *Babyloniam*, *Ægyptum*, *Græciam*, denique ad *Romanos*, alioſque populos, delatos eſſe, maxime eſt probabile. Vid. GEN. Cap. XX, 16. Cap. XXII, 15. 16. & Cap. XXXIII, 19. Conf. OTT. SPERLINGII *Diſſertatio de nummis non cuſis tam veterum quam recentiorum*. Amſt. 1700. q. *Cap. II. & III.*

§. IV.

Quod ad *figuram* nummorum attinet, *communiſſima* ac *uſitatiſſima*, quæ etiam *maxime idonea* eſt *&* *perfectiſſima*, eſt figura *rotunda*: interdum tamen figura quoque eſt *angularis* & τετράγωνος, interdum *oblonga*.

§. V.

Quod *originem & progreſſum rei nummariæ apud Romanos* ſpeciatim concernit, Romani, cum aliis metallis egerent, *primum rudi* metallo *æris* utebantur, atque *aſſis libralis* & *dupondius*, à ſuo pondere dictus, apud eos appendebatur: hinc ortæ ſunt voces Latinæ, *diſpenſator*, *expenſæ*, *impenſæ*, *pendere*, *ſtipendium*. Vid. A. GELLIUS *Noct. Att. Libro XX. C. I.* PLINIUS *Hiſt. natur. Lib. XXXIII. Cap. III.*

B Idem

Landesbibliothek Oldenburg

Idem teſtatur OVIDIUS *Faſtorum Libro I. v.* 221.

Æra dabant olim; melius nunc omen in auro eſt:
Priſcaque conceſſit victa moneta novæ.

Hinc quoque *præmia*, & *pœna æris gravis* in legibus pœnalibus Romæ orta. Vid. LIVIUS *Hiſtoriarum Libr. IV. Cap. XLI.* & *XLV.* PLINIUS *l. c.* Huc etiam pertinet, quod AUREL. AUGUSTINUS de Diis Romanorum refert *de Civitate Dei Libro IV. Cap. XXI.* (Opp. editt. Antwerpiæ 1700. f. Tomo VII. *pag.* 80.) *Nam ideo patrem Argentini Æſculanum* (Deum) *poſuerunt, quia prius ærea pecunia in uſu eſſe cœpit, poſt argentea.*

§. VI.

SERVIUS TULLIUS Rex *primus* apud Romanos *ſignavit æs*, & primum quidem *maſſa rudi* ſignata *nota pecudum*, unde & *pecunia* à pecore appellata: *in argento nummi: id à Siculeis.* Vid. VARRO *de ling. lat. Libr. IV. p.* 24. 41. & JOSEPH. SCALIGERI *Conjectanea in Varronis Libr. IV. p.* 69. PLINIUS *Hiſt. natur. Libr. XVIII. Cap. III.* PLUTARCHUS in *Poblicola Tomo I. Operum*, CASSIODORUS *Hiſtor. Rom. Libr. VII. C. XXXII.* Interdum in nummis à poſteris in memoriam & honorem cuſis, ex altera parte *Janus cum duplici fronte*, ex altera vero *ratis ſeu navis* apparet,

paret, unde *nummi ratiti*, & vetus proverbium: *Aut caput aut navem*: hinc OVIDIUS Faſtorum Libr. I. v. 239.

At bona poſteritas puppim formavit in ære,
Hoſpitis adventum teſtificata Dei.

Conf. v. 229. 230. Conf. GROSEI de BOSE *Diſſertatio de Jano veterum & de nummis nonnullis eum reſpicientibus; electorum rei nummariæ ſive ſelectarum Diſſertationum de rarioribus numis antiquis* (Hamburgi 1709. q. editarum) prima.

§. VII.

Cum vero pretium certum ſpeciei cuilibet aſſignaretur, *pecunia dicta* fuit *moneta* a *monendo*, quia quælibet ſpecies de certo pretio ſeu pondere monebat: ſive *quia monet, ne qua fraus in metallo vel pondere fiat*. Vid. CICERO *de divinatione libr. I. & II.* & ISIDORUS Hiſpal. *Origg. Libr. XVI. Cap. XVII.* Conf. DAV. HOFMANNI Diſſertatio in Academia Julia A. 1717. habita de *Dea moneta*, & a LINGEN *ſchediaſma* citatum *Cap. VI. de origine pecuniæ apud Romanos* p. 67. & ſeqq.

§. VIII.

Æneorum nummorum *Romanorum valor* erat *aſſis* conſueti: *As* autem, qui & *aſſis* dicitur, (non confundendus cum *JCtorum aſſe hæreditatis*, qui in duodecim uncias dividebatur,) primum erat

Landesbibliothek Oldenburg

libralis & *dupondius*; deinde *ſextanta-rius*; poſtea, lege Papiria, *uncialis*; demum vero *ſemiuncialis* fuit. Vid. DIONYSIUS HALICARN. *Antiqq. Romm, Libr. IX* GUIL. BUDÆI *Lib. de aſſe & partibus ejus* & HENR. LORIT. GLAREANI *liber de aſſe & partibus ejus. Baſil.* 1550. f.

§. IX.

Seſtertius in numerando apud Romanos *locum habuit*, ejusque nota fuit LLS, IIS, H-S, vel HS; non tamen frequens nummi genus fuit, & *aſſes duos & ſemiſſem*, seu *quartam denarii* partem, conſtituit. Conf. VITRUVIUS *Libr. III. C. I. Dixerunt* autem Romani promiſcue e. gr. *decem millia ſeſtertiûm* & *decies ſeſtertiûm*; *centum millia ſeſtertiûm* & *centies ſeſtertiûm*, numerusque millenarius non ſemper fuit additus. Vid. JOH. FRIDER. GRONOVII *Comment.* aliquoties editus *de ſeſtertiis*, *ſive de pecunia vetere.*

§. X.

Argentum ſignatum eſt *Romæ* anno U. C. CCCCLXXXV. Q. *Ogulnio, C. Fabio Coſſ. quinque annis ante primum bellum Punicum*, teſte PLINIO *Hiſtor. Natur. Libr. XXXIII. C. III.* Quamvis enim annum *quingenteſimum octogeſimum quintum* plerique impreſſi PLINII codices habent, faſti tamen accuratiores annum 485. tradunt,

atque

atque idem in Chifletiano Plinii codice legitur, teſte CLAUD. CHIFLETIO in libro de *numiſmate antiquo Cap. VII.* & in JOH. HARDUINI editione Pariſ. 1723. f. Conf. ROSINI *Antiqq. Romm. Lib. VIII. C.* 20. *p.* 853.

§. XI.

Nummus argenteus, dictus *denarius*, conſtabat olim *decem aſſibus*, ſeu pro X. libris æris permutabatur, poſt denarium *XVI. aſſibus* permutari placuit: ejus *nota* erat *litera X*: *variarunt* autem *denarii* ratione *valoris*, prouti aſſes. Vid. PLINIUS *l. c.*

§. XII.

Aureus nummus poſt annum LXII. percuſſus eſt quam argenteus, anno U. C. DXLVII. atque *aurei nummi* primum appellabantur *denarii ex auro*. Vid. PLINIUS *l. c.*

§. XIII.

Valor aureorum fuit *varius*, prouti quoque diverſis temporibus varium fuit eorum *pondus*, interdum diminutum; unde nec certum eorundem *pretium* determinari poteſt. *Solidum* tamen CONSTANTINI M. *duodecim denariorum valorem* habuiſſe, certum eſt. Conf. *Cap. III.* §. 20, 21.

§. XIV.

De *priſcæ monetæ ad recentioris temporis* diverſas aliquot nationum *monetæ ſupputatione* conf. GUIL. BUDÆI *de aſſe* Libris V. junctum *breviarium* de aſſe, PASCASIUS GROSIPPUS in *paradoxis literariis p.* 85 *ſq. Collectio* NICOL. MAMERANI, juncta LEONH. *de* PORTIS *de re pecuniaria antiqua*, & JOH. AQUILÆ *de poteſtate atque utilitate monetarum, opuſculis*, Coloniæ 1551. o. *Tabulæ rei nummariæ Romanorum Græcorumque, ad Belgicam, Gallicam, Hiſpanicam & Italicam monetam revocatæ* Antwerpiæ 1616. o.

§. XV.

Nummos antiquos, qui hodie *numismatum* nomine veniunt, monetarum loco atque *in uſu commercii apud veteres* fuiſſe SEBAST. ERIZZO pſeudonimus, ſeu SEBASTIAN. ECHINUS, Venetus, in tractatu italice quater Venetiis ſeculo XVI. edito, cujus titulus eſt: *Diſcurſus in numismata antiquorum, cum explicatione nummorum conſularium & medallionum Impp. Romm.* negavit: at vero idem certum eſt, ac contrarium abunde probarunt ÆNEAS VICUS & LUDOV. SAVOTUS: Conf. *prolegomena* §. 5. & CAR. PATINI *Hiſtor. numiſmat. Cap. V. de monetæ & numiſmatis differentia* p. 27. & *ſeqq.*

§. XVI.

§. XVI.

Numiſmata tamen veterum *aurea atque argentea* apud veteres quoque *gemmarum inſtar jam habita*, & *in cimeliarchiis aſſervata fuiſſe*, eaque *imprimis*, quæ hodie *Medalliones* appellantur, ob magnitudinem, & typi præſtantiam, aliis prævaluiſſe, negari nequit, atque ex *l*. 28. *ff. de uſufructu* conſtat diſertis verbis: *Numiſmatum aureorum vel argenteorum veterum, quibus pro gemmis uti ſolent, uſusfructus legari poteſt.*

§. XVII.

Regale monetam cudendi fuit tantum *ſummorum Imperatorum & Rerumpublicarum*, indeque nummi Aſiatici, Græcorum, Seleucidarum, Arſacidarum, Inſularum.

§. XVIII.

Apud Romanos ſpeciatim jus hocce fuit *Senatus*; ita tamen, ut *Magiſtratus ſuperiores*, (quales Conſules, Prætores, Dictatores, Cenſores, Ædiles Curules erant,) *ex Senatusconſulto* ſeu juſſu ac nomine Senatus jus illud exercerent: inde *nummi conſulares*, *vel familiarum* vocati, qui ſtante Republica percuſſi ſunt, de quibus ſpecialia vid. in ABRAH. GORLÆI *Theſauro*, & CAR. PATINI *Familiis Romanis* ſupra *prolegom*. §. 4. & 5. alleg.

§. XIX.

Magiſtratus vero illi *ſuperiores*, qui jus

cudendi tempore regiminis ſui exercebant, *non habebant jus propria imagine ſignandi* nummos, quod mox ab initio *regale fuit*; hinc in *nummis conſularibus imagines* Deorum, Dearum, & Majorum, urbis Romæ, victoriarum, ædificiorum publicorum, ſpectaculorum, & ſimilia exhibentur, junctis *magiſtratuum nominibus*.

§. XX.

Triumviri rei monetalis, ſive III. VIRI A.A.A.F.F. hoc eſt, *Triumviri Auro Argento Ære Flando Feriundo* prouti in nummis & lapidibus appellantur, circa ultima Reipublicæ tempora, tanquam *proprius magiſtratus monetalis*, orti ſunt, eorundemque curæ moneta flanda feriunda uſque ad tempora AUGUSTI erat commiſſa. Vid. *l.* 2. *§*. 30. *ff. de Origine juris*, CICERO *Libr. VII. familiar. Epiſt. XIII.* & *Libr. III. de legibus pag. m.* 1258.

§. XXI.

Triumviri illi ſolum ſuum nomen, ſine figuris aliis, in nummis exprimebant, & a materia nummorum *dicebantur aurei, argentei, ænei*: pro Triumviris autem CÆSAR *ſubſtituit Quadriumviros* monetarios, argento publico feriundo, quos tamen ad priorem numerum Triumvirorum AUGUSTUS reduxit.

§. XXII.

Landesbibliothek Oldenburg

§. XXII.

POMPEJUS M. primus fuit qui ſua *imagine* nummos *ſignavit:* maxime enim veriſimile eſt, *Pompejum* ipſum imagine ſua nummos ſignaſſe, Republica labaſcente, & ſtatu Romano corrupto; non obſtante, quod nonnulli putant, nummos POMPEJI imagine ſignatos poſt ejus mortem, auctore filio *Sexto Pompejo*, cuſos eſſe. Idem vero ex ſingulari ſenatus decreto C. JUL. CÆSARI, Dictatori perpetuo, conceſſum fuit, quem *Imperatores reliqui*, ſumma rerum potiti, *ſecuti* ſunt, voce quoque CÆSARIS in *dignitatis titulum* translata; quorum nummi *Imperatorii* appellantur, eorumque prima frons impreſſam exhibet *effigiem Imperatoris*, vel *Auguſtæ*, vel *liberorum ejus*; in *conſularibus* vero propriæ imagines non ſpectantur: hinc *in Evangelio* MATTH. *XXII*, 20. de numiſmate tributario, CÆSARIS imaginem & inſcriptionem exhibente, legitur quæſtio: *Cujus eſt imago hæc, & inſcriptio?*

§. XXIII.

Senatui Romano ab Imperatoribus relicta fuit *poteſtas æris ſignandi*, tanquam umbra quædam majeſtatis & libertatis antiquæ: pertinent huc *nummi* Cæſarum tempore *ſignati* ſemper nota ordi-

nis hujus, ſeu conſenſus, *literis* SC. id eſt, *ex Senatus conſulo.*

§. XXIV.

TRAJANUS quoque Imp. *ſenatui* conceſſit *jus argentum ſignandi:* poſt TRAJANI vero *mortem* idem *jus* à ſucceſſore HADRIANO ſenatui rurſus fuit *ereptum.*

§. XXV.

Nummi *Imperatorum dividuntur* in nummos *ex alto & baſſo imperio*, cujus *diviſionis cauſa* eſt, quia *Imperium* ipſum *in altum & baſſum* olim dividebatur.

§. XXVI.

Nummi ex alto ſeu ſuperiori Imperio incipiunt a C. JUL. CÆSARE, & deſinunt cum *XXX. tyrannis: ſeries* vero (ſive die *Suite*) appellatur, quando *omnes hi nummi imperatorii in ſuo ordine*, ſive *continua ſerie* in nummophylacio aliquo *reperiuntur.*

§. XXVII.

Nummi hi *ex alto Imperio*, ænei præcipue, ſunt *rariores*, *utiliores* & *cariores*, quam argentei, plurimique *æſtimantur: typus* quoque eorum *præſtantior* eſt, *magisque diverſus*, quam nummorum ex baſſo Imperio.

§. XXVIII.

Nummi *ex baſſo* ſeu inferiori *Imperio* dicuntur reliqui *a temporibus XXX. tyranno-*

rannorum, vel fine ſeculi III. *uſque ad* ſec. VI. ſeu *tempora* JUSTINI II. cum quo Imperium Occidentale deſinebat, Longobardis in Italia regnum ſuum fundantibus. Ordo Impp. Romm. a JULIO CÆSARE uſque ad HERACLIUM vid. in PATINI *Hiſtoria numiſmat. p.* 72. *& ſeqq.* & STRUVII *Bibliotheca numiſmatum Cap. II. p.* 108. *ſeqq. Ab aliis* vero iidem late nimis *extenduntur uſque ad A. MCCCCLIII.* quo Conſtantinopolis fuit capta.

§. XXIX.

Byzantini nummi ſpeciatim dicuntur, qui *a* CONSTANTINO M. *ejusque ſucceſſoribus*, Imperatoribus Chriſtianis, in Imperio Orientis *fuere cuſi: hi* vero ſolent eſſe *frequentiores*, atque *a reliquis* & magnitudine & typo *multum differunt*. Multa de iisdem egregia affert CAROL. du FRESNE, tum in *hiſtoriæ Byzantinæ* commentario priori, (Pariſ. 1680. f.) quippe qui Impp. Conſtantinopolitt. familias ac ſtemmata, cum eorum numiſmatibus & iconibus aliquot exhibet; tum in *tractatu* de Impp. Cpolitanorum numiſmatibus, ejusdem *Gloſſario mediæ & infimæ latinitatis Tomo II.* annexo.

§. XXX.

Ceterum nummi quoque occurrunt *Græ-*

Landesbibliothek Oldenburg

Græcarum civitatum & coloniarum Romanorum cuſi ab iisdem *ex privilegio* ſeu jure ab Imperatoribus conceſſo, in quibus plerumque *imagines* Deorum, Imperatorum, aut illuſtrium virorum; *in altero* vero *latere* earum inſignia, ſacra, ſpectacula, & ſimilia repræſentantur. Commendandus h. l. JOH. VAILLANT in libro: *Numiſmata ærea Impp. in coloniis percuſſa*, qui JOH. HARDUINO, ſcriptori *de nummis antiquis populorum & urbium*, in multis contradicit.

CAPUT II.

DE DIVISIONE NUMISMATUM RATIONE TUM ÆTATIS, IN ANTIQUA, MEDIA, NOVA, TUM RESPECTU NATIONUM.

§. I.

Numiſmata ratione *ætatis dividi* ſolent in *antiqua*, *media*, & *nova*.

§. II.

Antiqua numiſmata *ab origine nummorum uſque ad ſeculum* poſt *C. N. VI.* extenduntur, atque *ſecundum regna populosque diſtribuuntur* & ordinantur. Conf. §. XVIII. h. c.

§. III.

Mediæ ætatis numiſmata conſtituunt nummi *Gothici*, *Longobardici*, *Francici*, & *Ger-*

Germanici, a fine Imperii Occidentalis, & *ad ſeculum XIII. vel XIV.* extenduntur.

§. IV.

Nummi *Gothici* cuſi ſunt *a tempore Italiæ occupatæ à Gothis*, quibus armorum majus, quam artium & ſcientiarum erat ſtudium; iidemque quidem *Romanos imitare* voluerunt, ſed *impari conatu*, cum in eorum typis, e. g. equus a camelo, camelus ab elephante vix dignoſci queat: *nota* eorum eſt *ſoliditas*, quæ vere ſimilis thaleris hodiernis, atque *inſcriptio* vel nulla vel talis, quæ cognoſci & legi non poteſt. *Ejusdem* quoque *fere ſortis & elegantiæ* ſunt nummi *Longobardici*.

§. V.

Nummi *Francici*, (qui vel *cavi*, vel *ſolidi*,) ita appellantur *a regno Francico*; iidemque *Turonici* dicti ſunt *ab urbe Turono*, ubi primaria officina monetaria erat; quia vero hi nummi *Turonici majores* erant, quam alii, *Groſſi Turonici* dicebantur, unde poſtea orta eſt vox groſſus, ein Groſche: *Signati* ſunt *cruce*, ut ex nummis CAROLI M. & ſucceſſorum ejus patet; *poſt* vero etiam *lilia* acceſſerunt.

§. VI.

Quod ad nummos *Germanorum* ſpeciatim

tim attinet, eorum nummi ætati inferiori fuerunt vel *ſolidi*, dicti *moneta* & *pecunia ſolida*, german. Münte, Müntze, hart und ſchwehr Geld, vel *bracteati*, *bracteales* & *laminares*, *a bracteis ſeu laminis metalli* dicti, germanice weich und leicht Geld, & olim Pennige, Pfennige, (hinc *panningi* vel *pfanningi*,) ad indicandum diſcrimen à ſolidis, qui quoad craſſitiem valde tenues ſunt, imo *ex tenuiſſimis bracteis* ſeu *laminis* interdum conſtant: annus vero pecuniæ cuſæ uſque ad ſeculum poſt C. N. XIV. hucusque nunquam viſus eſt in nummis Germanicis expreſſus.

§. VII.

Bracteatis, *ante tempora* OTTONIS M. Imper. *nondum notis*, Germani olim utebantur ad uſum quoque quotidianum, iidemque Germanice hodie etiam appellari ſolent Blech-Pfennige, Blech-müntzen, Blätterlinge, Heiligen-Pfennige, & Pfaffen-Pfennige: vocantur quoque *nummi cavi*, Hohl-Müntzen, ob cavitatem partis alterius. Notandum tamen, quod *omnes* quidem *bracteati* ſunt *cavi*, ſed *non omnes* nummi *cavi* ſunt *bracteati*: cavi enim ſunt minores, magis craſſi, & jam ante OTTONIS M. tempora quoque formati.

§. VIII.

§. VIII.

Bracteatos *cudebant Imperatores & Reges* ex poteſtatis *prærogativa; Duces, Epiſcopi, Comites & urbes* ex Imperatoris aut Principis regionis *conceſſione*: dignoſcuntur autem *bracteati Imperatorum* & *Regum* ex *ſceptro*, & *pomo Imperiali*, rarius *gladio*: *Ducum* & *Comitum* ex *gladio, clypeis & vexillis*; *Epiſcoporum* & *Abbatum* ex *cruce* & *baculo paſtorali*; *urbium* ex earundem *inſignibus*. Idem quoque de *nummis cavis*, quorum plerique ſunt urbium, eſt obſervandum.

§. IX.

Quod *materiam* bracteatorum concernit, dantur *aurei, argentei, ærei* & *cuprei argento mixti. Aurei minores* & *ſolidiores* ſunt, quam argentei, atque eximiæ *raritatis. Argenteorum* plerique *ex optimo argento* percuſſi ſunt, eorumque *major* hodie quam aliorum eſt *numerus*, ac ſedecim pluri plerumque *pondus* habent *ſemunciæ*. Plurimi autem bracteatorum perierunt, hodieque eorum *numerus* eſt *exiguus*, eo diligentius cuſtodiendus & rimandus, magisque in pretio habendus. Conf. OLEARII *Iſagoge*, *Capite II.* toto, qui quoque de eorum *figuris & inſcriptionibus Cap. III.* multa exhibet memorabilia.

§. X.

§. X.

Ceterum ſcripta auctorum, qui ad illuſtrandum bracteatos multum ſtudii adhibuerunt, commendanda ſunt ſequentia.

I. JOH. ALEXANDRI DOEDERLINI *Comment. de nummis Germaniæ mediæ, quos vulgo bracteatos & cavos adpellant*, Norimb. 1729. q.

II. JOH. HENR. HOTTINGERI *Nummi bracteati Tigurini*, Tiguri 1702. q.

III. JOH. GEORG. LEUCKFELDI *Antiquitates nummariæ*, oder hiſt. Beſchreibung vieler alten raren ſilbern *Bracteat*en und Blechmüntzen, welche die Halberſtadt- und Magdeb. Biſchöfe, auch Quedlinburgiſche Abbatißinnen prägen laſſen. Lipſ. & Wolfenb. 1721. q. Hiſtoriſche Nachricht von raren ſilbern *Bracteat*en einiger Ertzbiſchöfe zu Magdeburg. It. Fernere Nachricht von denſelben. Halberſt. 1723. q.

IV. JOH. GEORG LIEBKNECHT *de nonnullis bracteatis nummis Haſſiacis, deque iſtorum uſu in locis Rheno ſic & Franconiæ vicinioribus diſſertatio epiſtolica ad* JO. ANDR. SCHIMDIUM, *cum ejusdem reſponſo*, Helmſtad. 1716. q.

V. JOH. PETR. LUDEWIG Einleitung zu dem Teutſchen Müntzweſen mittler Zeiten, nebſt einem Anhange verſchiedener 1708. ausgegrabener Hälliſcher und Mageburg. bracteatorum, Halæ 1709. Q.

VI.

VI. JOH. JAC. MOSERS Anmerckungen über J. P. LUDEWIG Einleitung zum Müntzweſen mittler Zeiten. Stuttgard. 1722. o.

VII. JOH. CHRISTOPH OLEARII *Iſagoge ad numophylacium bracteatorum, qua præſtantia, uſus & natura illorum ſuccincte deſcribitur, addita centum & amplius eorundem litteris ſignatorum ſylloge.* Jenæ 1694. q. *Spicilegium antiquitatis exhibens XXV. bracteatos.* q. *Spicilegium antiquitatis exhibens bracteatos Brunſvico - Luneburg.* Jenæ 1703. q. *Spicilegium antiquitatis Halberſtadenſes bracteatos tradens.* Jen. 1703. q.

VIII. CHRIST. SCHLEGELII *Exercitatio hiſtorica de nummis antiquis Iſnacenſibus, Mulhuſinis, Northuſinis & Weiſſenſeenſibus; qua ſimul vera bracteatorum ætas aſſeritur.* Jenæ 1704. q. *De nummis Altenburgenſibus.* Dresdæ 1696 q. *De nummis antiquis Gothanis & Cygneis.* Goth. 1717. q. *De nummis antiquis Salfeldenſibus, Arnſtadienſibus, & Jenenſibus* Dresdæ 1699. q. *De nummis Abbatum Hersfeldenſium apoteleſma.* Gothæ 1724. q.

IX. JOH. AND. SCHMIDII *Schediaſma de nummis cathedraticis.* Jen. 169;. q. *Nummi bracteati Numburgo-Citzenſes, Pegavienſesque,* Jenæ 1695. q. *Numus bracteatus* HENRICO II. *ſeculi XIII. Comiti Blanckenburgico ante Hartonem vindicatus.* Helmſtad. 1718. q.

X. NICOL. SEELÆNDER Sendſchreiben von Churfürſtl. Brandenburgiſchen *bracteaten*. Hannoveræ 1724. q. Des Müntzſchatzes mittlerer Zeiten Abhandlung der Abtey Fulda, der Heßiſchen, der Hildesheimiſchen *bracteaten*, ſcripta III. quæ ſine loco & anno impreſſionis prodierunt, f. Abhandlung der Churfürſtl. Mayntziſchen *bracteaten*. 1725. f.

XI. OTTON. SPERLINGII *Epiſtola* ad JAC. a MELLEN *de nummorum bracteatorum & cavorum, noſtræ ac ſuperioris ætatis origine & progreſſu*. Lubec. 1700. q. Conf. Monathl. Auszug A. 1700. p. 189. & ſeqq.

§. XI.

Tandem nummi *novi*, vulgo dicti *moderni*, *initium* ſuum habent *a fine circiter ſeculi XV.* cum initium fieret *thalerorum* cudendi: qui primum a Germanis appellabantur dicke Groſchen, ad imitationem *groſſorum Turonicorum*, qui vocabantur *les gros*, & Gülden-Groſchen, ob valorem aurei: *poſtea* vero *a Valle Joachimica Bohemiæ*, in qua frequentius cudebantur, dicti ſunt *Joachimici*, *Vallenſes* & *Thaleri*, atque hinc *thalerorum* nomen ævo quoque noſtro eſt *conſuetum*. De *calculis ſupputatoriis* & *talismanis*, quos aliquin ad nummos referre ſolent, vid. PATINUS *Hiſtor. numiſm. p. 94 & ſeqq.*

§. XII.

§. XII.

Numiſmata moderna dividuntur in thaleros, & numiſmata memoriæ, quæ Gallis *Pieçes de plaiſir*, vulgo Schaupfennige, Schauſtücke, & *Medaillen* vocantur: eorumque *pretium certum conſtitui nequit*: variat enim idem ſecundum raritatem, magnitudinem, & pondus eorundem, atque conditionem emtoris.

§. XIII.

Thaleros indicat *pondus unciæ*, iidemque *in commercio* quidem fuerunt, & eſſe ſolent *ſæpius* tamen *in nummophylaciis quoque* aſſervantur ob raritatem, typique præſtantiam.

§. XIV.

Primus & *antiquiſſimus* thalerus, ex conſenſu plurimorum eruditorum, eſt SIGISMUNDI, Archi-Ducis Auſtriæ, A.R.S. MCCCCLXXXIV. cuſus, quem *anno* MCCCCLXXXVI. alius ſecutus eſt: Vid. JAC. a MELLEN *Sylloge nummorum ex argento uncialium*, quos Impp. & Regg. Romm. nec non Auſtriæ Archi-Duces ſignari juſſerunt, (Lubecæ 1698. q.) p. 150. Conf. SAM. REYHER in *Diſſ. de tribus argenteis nummis, iisque uncialibus antiquiſſimis*. Kil. 1695. q. WILH. ERNST TENZEL in *Colloq. menſtruis Germann. A.* 169).*menſe Jan. & Decembr.*

§. XV.

Numiſmata *memoriæ* magnitudine & pondere valde *inter ſe differunt*, atque *plerumque percuſſi ſunt in memoriam Principum*, eorumque dies natales, nuptiales & emortuales, victorias, aliarumque rerum geſtarum memoriam. Nummos *modernos* exhibent *Theſaurus numiſmatum modernorum* hujus ſeculi, oder Gedächtniß-Müntzen des gegenwärtigen Seculi von 1700. bis 1710: X. Theile und V. Supplementa cum figg. Noribergæ 1710. f. editus. JOH JAC. LUCKIUS *in ſylloge numiſmatum elegantiorum, quæ diverſi Impp. Reges, Principes ab A.* 1500. *ad A. uſque* 1600. *cudi fecerunt, concinnata & hiſtorica narratione illuſtrata*, Argent. 1620. & Frf. 1650. f. *cum figg.* GOTTFRIED DEWERDECK in *Sileſia numiſmatica*, oder Einleitung zu dem Schleſiſchen Müntz-Cabinet, in welchem bis 368. theils ſehr alte rare und ſchöne Müntzen in Kupffer gewieſen, und hiſtorice erkläret. Jauer 1711. q. c. figg. Conf. infra Cap. VI. §. 14 *ſq.* & *Cap. VII.*

§. XVI.

Uſus eorundem modernorum in Hiſtoria, Chronologia, & Genealogia illuſtranda *ſingularis* eſt; prouti quoque *integras* & *Principum* & *clarorum virorum hiſtorias* eruditi plures *ex* num-

Landesbibliothek Oldenburg

nummis illuſtrarunt; atque huc pertinent ex Italis PHILIPP. BONANNI, qui *Pontificum Romanouum numiſmata* Voll. III. publici juris fecit Romæ 1699. f. e Gallis BIZOT, qui *hiſtoriam Hollandicam per nummos illuſtratam* lingua Gallica edidit Amſt. 1688. o. CLAUD. FRANC. MENESTRIER, cujus extat *Hiſtoria Regis Galliæ* LUDOVICI M. *ex numiſmatibus illuſtrata*, gallice edita Pariſ. 1691. f. & ibid 1693. f. recuſa; CLAUD. *du* MOLINET, cujus *Hiſtoria ſummorum Pontificum a* MARTINO V. ad INNOCENTIUM XI. per eorum numiſmata, prodiit Pariſ 1679. f. cum figg. e Germanis JOH. JAC. LUCKII ſylloge, de qua §. anteced. XV. JACOB. a MELLEN in *ſerie Regum Hungariæ è nummis aureis, qnos vulgo ducatos appellant, collecta & deſcripta.* Lubecæ 1699. q. WILH. ERN. TENZELII *Saxoniæ numiſmaticæ lineæ Albertinæ partes IV.* Francofurt. 1705. & Dreſdæ 1711. q. & *Saxoniæ numiſmaticæ lineæ Erneſtinæ partes IV.* Francof. & Dreſd. 1705. q. recentior vero e us editio cum ſupplementis II. per CHRIST. JUNCKERUM Tomis IV. prodiit Lipſiæ 1714. q. cujus inſcriptio eſt: *Saxonia numiſmatica Lineæ Erneſtinæ & Albertinæ*, oder Sächſiſches Medaillen-Cabinet von Gedächtniß-Müntzen und Schaupfennigen, welche die Fürſten zu

Sachſen ſeint 200. Jahren haben präger laſſen. CHRIST. JUNCKERI *vita* LUTHERI *nummis CXLV & iconibus aliquot illuſtrata*, quæ prodiit Francof. 1689. & 1699. o. item Germanice Norib. 1706. o. & alia ſcripta hujus argumenti.

§. XVII.

Speciatim de *ſcriptoribus*, *qui ſingulis fere ſeculis Imperatorum Romanorum, atque Regum Germaniæ* hiſtoriam conſignarunt, eamque *ex numiſmatibus* illuſtrarunt, vid. CASP. SAGITTARII *Introduct. in hiſtor. eccleſ.* Jenæ 1718. q. edita *Tomo I. C. XXIII. p.* 576—596.

§. XVIII.

Quod denique *diviſionem* numiſmatum *ſecundum nationes* concernit, eadem *facilis* eſt & *arbitraria*. *Antiquiores* enim ſunt nummi *Arabici*, *Aſiatici*, *Byzantini*, *Græci*, (inter quos *Darici* & *Philippici* ita dicuntur ob impreſſas imagines DARII & PHILIPPI Regum, licet eosdem poſtea Romani quoque imitarentur,) *Hebraici*, *Inſularum*, *Parthici*, *Punici*, *Romani*, *Syriaci*. Sic etiam *recentiores* facile dividuntur ſecundum *nationes & regna diverſa*.

** * **

CA-

CAPUT III.

DE NUMMORUM, ROMANORUM IMPRIMIS, DIVISIONE RESPECTU MATERIÆ, AURI, ARGENTI, ÆRIS, ET ÆRIS CORINTHIACI, PLUMBI, STANNI, ELECTRI, SPECIATIM ÆNEORUM, ARGENTEORUM, AUREORUM, DIVERSA MAGNITUDINE.

§. I.

Monetis atque nummis, prouti *apud Græcos*, ita & *apud Romanos materiam* præbuere tria metalla, *aurum*, *argentum*, & *æs*: unde etiam *Triumviri rei monetalis* nomen ſuum acceperunt. Conf. *Cap. I.* §. 20 & JOH. ROSINI *Antiqq. Romanæ auctæ per* THOM. DEMPSTERUM *Libro VII. Cap. XXXI. p. m.* 722. *& ſeqq.*

§. II.

Nummos *æneos primus* apud Romanos cudi fecit SERVIUS TULLIUS Rex, quamvis *majori* & *forma* & *pondere*, quam poſtea bellis Punicis factum. Conf. *ſupra Cap. I.* §. 5. & 6.

§. III.

Nummi *ænei* Romanorum *diſtinguuntur* in eos, qui *ex ære* ſunt *vulgari*, quod

noſtro cupro fere ſimile, & eos, qui ex ære ſunt *flavo*: in *imperio alto* nummi cudebantur *ex ære utroque*, *in baſſo* vero ex *ære vulgari*, hinc nummi ex ære flavo in baſſo imperio ſunt valde rari.

§. IV.

Alii *nummi* ænei *ex ære Corinthiaco* eſſe dicuntur *ob præſtantiam ſingularem*, dum tria metalla, aurum, argentum & æs unum corpus conſtituere creduntur: *quicquid* vero de hocce ære Corinthiaco *vulgo dicitur*, *fictitiis* annumerandum. Conf. SAVOTUS in *diſcurſu de nummis antiquis Parte II. Cap. X.* qui *tres* æris Corinthiaci *ſpecies* effingit.

§. V.

Notandum quoque, quod circa SEPTIMII SEVERI Imp. tempora æri *admixtum* fuit *plumbum*.

§. VI.

Reſpectu *magnitudinis* nummi *ænei* dividuntur in *ſpecies quatuor*: nempe eos, qui ſunt ex *ære magno, medio, minimo*, & *ex maximo modulo*: magnitudines autem *æſtimandæ* ſunt ex craſſitie nummi & eminentia figuræ. *Prima* & *antiquiſſima* ſpecies eſt *ex ære magno*, quales nummi *in imperio alto frequentiores* erant, atque in ſerie reperiuntur uſque ad DOMITIANUM Imp.: poſtea vero ſunt rariores usque ad POSTUMOS, cum quibus deſinunt.

§. VII.

Landesbibliothek Oldenburg

§. VII.

Secunda ſpecies eſt *ex ære medio*, eademque *frequentiſſima*, ab urbibus & coloniis plerumque cuſa, hujusque *ſeries* usque *ad* HERACLIUM *Imp.* ſub ſeculi VII. initium ducitur.

§. VIII.

Tertia ſpecies eſt ex *ære minimo*, quæ *ex alto Imperio rarius* reperitur; verum *a tempore* POSTUMORUM *Impp.* eſt *frequentiſſima*; atque *ob frequentiam, parvitatem, & typi ſimilitudinem parum æſtimatur, ſeriei* tamen *reſpectu aſſervatur, rariorque* iterum eſt ſeculo V.&VI. Notandum quoque h. l. quod *nummi minutiores* ſunt *æſtimabiles* præcipue, quando *typi elegantia* majoribus ſunt *pares*, & quia eorum integra ſeries non datur, *nummis ex ære medio* in numophylaciis *jungendi* ſunt.

§. IX.

Denique *quartam* ſpeciem conſtituunt numiſmata, quæ dicuntur *maximi moduli*, Romanis olim dicata *Sigilla* & *Misſilia*, Italis vulgari lingua *Medaglioni*, indeque Germanis & Gallis *Medaillons*, quæ monetæ loco non erant, ſed *inter numiſmata* numerabantur, & hodiernis nummis memoriæ reſpondent; de quibus commendandus A. MORELLUS in *Specimine rei numm. p.* 24. *ſqq.* & JOH. VAIL-

LANT in libro: *Selectiora numiſmata in ære maximi moduli e muſeo* FRANC. *de* CAMPIS *conciſis interpretationibus illuſtrata.* Pariſ. 1695. q.

§. X.

Medalliones iſti *ab aliis* nummis facile *dignoſcuntur*, & *magnitudine*, & *typi* multis figuris conſpicui *præſtantia*, ob quam, necnon *raritatem*, præcipue quoque æſtimantur: eorundemque typo diverſorum *numerus ad millenarium* usque aſſurgit. Conf. MORELLUS *l. c.*

§. XI.

Quod ad nummos *argenteos* attinet, *Romani* argenteis *propriis ab initio uſi non fuerunt*, ſed ab aliis populis acceptis: *circa tempora* vero *primi belli Punici argenteos cudere* cœperunt. *Conf. c.* 1. §. 10.

§. XII.

Utebantur Romani *argento probo* temporibus Reipublicæ, & primis Monarchiæ *uſque ad tempora* SEPTIMII SEVERI Imp. qui *partem tertiam æris* addidit: dein *tempore* GALLIENI Imp. *metallo mixto*, ſeu *pecunia ærofa*, (vid. *l.* 102. *ff. de ſolut.*) quæ Gallis *monnoye de billon* dicitur, cujus minima pars argentea erat, utebantur: porro circa POSTUMII *tempora* uſi fuere *ære deargentato:*

tato: priſtinam vero *puritatem* metalli *reſtituere conatus* eſt TACITUS Imp. dum cavit, *ut, ſi quis argento publice privatimque æs miſcuiſſet, ſi quis auro argentum, ſi quis æri plumbum, capitale eſſet, cum bonorum proſcriptione*, ut notat FLAV. VOPISCUS *in* TACITO; ſed ſucceſſu non ſatis felici.

§. XIII.

Reſpectu *magnitudinis* nummi *argentei* ſunt *formæ minoris, mediæ,* & *maximæ.*

§. XIV.

I. *Argentei* formæ *minoris denarii* appellantur, *pondus* eorum eſt *drachmæ*, & *frequentius* tam inter conſulares, quam Imperatorios, reperiuntur.

§. XV.

Iidem *varie diſtinguuntur*: vel enim a *typo* bigati, quadrigati, galeati, pileati, victoriati, ſtellati, dicuntur; vel a *certis circumſtantiis*, ſerrati, perforati, ſubærati, aſperi, aliisque nominibus appellantur, de quibus *Cap. IV.* plura.

§. XVI.

II. *Mediæ* formæ ſunt *Regum exterorum* & *Imperatorum priorum*, quorum quidem argentei hujus formæ ſunt *craſſiores*, *Imperatorum* vero *poſteriorum* ſunt *tenuiores*.

§. XVII.

III. *Maximæ* formæ ſive *medalliones*

ſunt

Landesbibliothek Oldenburg

ſunt *variores* & cariores: *Regum* tamen *Syriæ & Ægypti*, quam Romanorum *medalliones argentei frequentiores* ſunt atque *majores*.

§. XVIII.

Quod denique ad nummos *aureos* attinet, iidem primum *denarii ex auro*, poſtea *aurei*, denique *ſolidi appellati* ſunt. Conf. *ſupra Cap. I §.* 12. 13. & PETRONIUS in *ſatyr.* Francof. 1629 q. *p.* 13.

§. XIX.

Nummi aurei *primitus* cudebantur *ex auro probo, usque dum* SEPTIMIUS SEVERUS *Imp.* aurum, argentum, & æs *commiſceret*.

§. XX.

Pondus eorum *primis temporibus* duobus ducatis hodiernis conſtabat: notabile quoque, quod de aureis ævi veteris docet T. LIVIUS *Hiſtoriarum Libro XXXVIII. Cap. XI. Pro argento ſi aurum dare mallent, darent, convenit: dum pro argenteis decem aureus unus valeret.* Circa ſeculi vero *III. & IV.* tempora *pondus* eorum *parte quarta* fuit *diminutum*. Conf. RINCKIUS *de vet. numiſm. potent. Cap. XI.*

§. XXI.

Magnitudo eorundem eſt *eadem*, ducatis hodiernis ſimilis: reperiuntur autem *aurei* quoque *formæ maximæ*, qui tamen *raritatis* ſunt prorſus *eximiæ*.

§. XXII.

§. XXII.

Nummi *ex auro inter conſulares* ſunt *rariſſimi*, imo *Imperatorum* quoque *quorundam* aurei eſſe ſolent *rariores*. Plura de iisdem qui deſiderat, conferat JOH. VAILLANT *Numiſmata præſtantiora Impp. Romm. Tom. II.* Pariſ. 1674. Amſt. 169, . q.

§. XXIII.

De nummis *plumbeis* ac *ſtanneis*, qui reperiuntur, & rectius *orbes* vocantur, hoc loco addendum, quod iidem *in commercio non fuerunt*: quod probatur 1) quia *ſcriptorum* nullus nummorum hujus generis Romanorum autoritate publica cuſorum *mentionem facit*. 2) *ex figura monetæ* apud Romanos, quam indicant *tres feminæ*, quæ trium metallorum præſtantiorum ſunt ſymbolum: *uſus* autem eorundem fuit, ut eſſent vel victoriæ præmia *in ludis gymnicis*, vel dona *in ludis ſaturnalibus*.

§. XXIV.

Reperiuntur vero & nummi *plumbei* & *ſtannei* tum *tempore neceſſitatis* nonnunquam *parati*; vid. qui tales profert CAR. PATINUS *introd. ad hiſt. numiſm. Cap. VI.* tum *fraudulenter cuſi & adulterini*, quales argento vel auro illitos cudiſſe CARACALLAM, teſtis eſt XIPHILINUS in *hiſtoriis e Dione*: *Antonino Caracallæ*, inquit, *cum cætera omnia; tum nummis adul-*

adulterinus erat: nam pro argento auro-ve, quod nobis daret, plumbum argentatum, & æs inauratum parabat: huc etiam pertinet, quod lex nummaria *l.9. §.2. ff. ad L Cornel. de falſ. nummos ſtanneos & plumbeos emere & vendere dolo malo* prohibet.

§. XXV.

Nummi *electrei ex partibus tribus auri & una argenti* miſtis conſtabant, atque in *commercio* fuerunt: cum autem *jam olim raritatis* fuerint *eximiæ, vix amplius* reperiuntur. Conf. de *electri* maſſa non arte facta, ſed nativa PLINIUS *Hiſt. natur. LXXXIII. Cap. IV.*

CAPUT IV.

DE NUMMIS CONSIDERATIS RESPECTU NOMINUM VARIORUM EX ALIQUO ACCIDENTI ORTORUM.

§. I.

Nummorum *varia* ſunt *nomina*, reſpectu vel *hujus aut illius accidentis*, vel *typorum* orta.

§. II.

Reſpectu *certi* alicujus *accidentis* nummi appellantur *ſerrati, perforati, ſubærati* & *ſubferrati, inaurati* & *deargentati, anſati* & *limbo circumdati, aſperi, anaglyphi, incuſi,*

incuſi, confuſe efformati, ſciſſi, reſtituti, denique *conturniati.*

§. III.

Serrati,(quos TACITUS *de Moribus German.* C. V. nominat *pecuniam veterem & diu notam,*) nomen habent non ab imagine ſerræ impreſſa, ut vulgo putarunt, ſed a forma externa, *ambitu ſerrato ſeu dentato*, quia *extima ora eorum* in modum ſerræ, ſeu ut folia herbæ ſerratulæ eſt *dentata*, ad detegendas fraudes adulterinorum: Conf. HENR. THOM. CHIFLETIUS in *Diſſert. de Othonibus æreis* (Antwerp. 1656. q.) *Cap VI.* iidemque alias *denticulati* appellantur, & *tantum inter Conſulares* occurrunt ad Auguſtum usque.

§. IV.

Perforati ita vocantur *a foramine*, quod *in ſumma ſemper eorum parte* reperitur, itidem ad fraudes defraudatorum, qui etiam crenas exciſas imitati ſunt, detegendas, atque ut de bonitate nummi intrinſeca conſtaret: putant tamen alii, nummos olim quoque perforatos eſſe, ut tanquam ornamenta, aut amuleta, in collo geſtari poſſent.

§. V.

Subærati ſic dicti, qui tum conſulum, tum Cæſarum tempore, a defraudatoribus *ex ære cuſi*, tenui *lamella argentea ſuperinducta:* atque alias quoque appel-

lantur

lantur *pelliculati*, quaſi pelle implicitiſ ſeu incruſtati, Germanis überzogene oder gefütterte Müntzen, Gallis *medailles fourrées.*

§. VI.

Eadem eſt *ratio ſubferratorum*, quorum nonnulli etiam lamina ænea obducti ſunt: utrique tamen hodie *æſtimantur ob* genuinam eorundem *antiquitatem*, atque *raritatem*, cum utrique jam olim reperti mox comminuti & deleti fuerint.

§. VII.

Inaurati & *deargentati*, generatim *tincti*, dicuntur *ab auro & argento monetis argenteis & æneis ſuperinducto*: quod tamen non ſemper defraudandi cauſa factum: *Tincti* vero hodie dicuntur quoque, qui tenaciſſimo colore ſunt virides.

§. VIII.

Nummi *anſati*, atque *limbo circumdati*, quibus in parte ſuperiori annulus ſeu circulus minutus junctus eſt, Romanis *non erant frequentes*: *geſtarunt* tamen tales *e collo pendentes*, ut *pretioſa monilia*: hinc ACCURSIUS in *gloſſa ad l.* 28. *ff.* cit. *de uſufructu* ex JOH. BASSIANO ſcribit: *Erit fructus in hoc, quod pro gemmis tanquam monilia portentur ad pectus.*

§. IX.

§. IX.

Aſperos olim appellabant *nummos recentes* inter hominum manus nondum verſatos, quorum SUETONIUS *Libro VI. in* NERONE *C. XLIV.* mentionem facit.

§. X.

Anaglyphi ſunt, qui *figuras habent elatiores*, quorum plerique *temporum Imperatorum* occurrunt.

§. XI.

Nummi *incuſi* ſunt, qui ex *uno latere* referunt *faciem elatiorem*, ex *altero* vero latere *concavi* ſunt, ac eandem faciem, ſed incuſam & excavatam exhibent, ex *errore* monetarii, *non* vero *ad oſtentationem artificii*, ut nonnulli *erronee* perhibent.

§. XII.

Nummi *confuſe efformati* ſunt, in quibus inſcriptio eadem cernitur duplicata, vel facies eadem eſt geminata: *ſignum* vero *ſunt negligentiæ cudentis*, qui marculum, repetita percuſſione, non eadem firmitate & accuratione poſuit.

§. XIII.

Nummi *ſciſſi* ſunt ii, qui in percuſſione ſunt *fracti*, ac ideo *rimis hiant*, qui quidem *inter antiquos* haud ultimo loco *æſtimandi* ſunt, modo in figura nullum ex ſciſſura ſit vitium; quoniam nullum fraude imbutum ingenium

eosdem, facinore celato, imitari
potuit.

§. XIV.

Reſtituti originem ſuam debent Imperatoribus, qui *nummos* ex ætate priori ob raritatem in *memoriam majorum fecerunt reſtitui*, quorum *nota ſunt literæ* REST. id eſt, *reſtituit*.

§. XV.

Nummi *conturniati*, ſeu *contorniati*, idiomate Germanico eingefaßte Müntzen, apud Græcos potiſſimum cuſi, & a nonnullis *Crotoniati* erronee dicti, *nomen* ſuum *habent ab antiqua voce conturnus*, i.e. *circulus circuitus*, (conf. du FRESNE in *Gloſſario latinitatis*,) quod convenit ſolis nummis illis, *quibus*, poſtquam percuſſi fuerunt, *ex metallo diverſo additus limbus* ſeu *circulus excavatus*, *tortili modo* eosdem *ambiens*.

§. XVI.

Conturniatorum magnitudo convenit cum nummis *ex ære magno*, & *metallum* eorum *plerumque* eſt *flavum*, *fabrica* vero valde *rudis*, & *barbara*, atque in omnibus *ſimilitudo* tanta obſervatur, ut omnes eodem tempore videantur eſſe conflati, iidemque nummis *eximiæ raritatis* ſunt annumerandi, ſpeciatim in *Germania rarius* occurrunt. Conf. A. MORELLUS in *ſpecimine* citato *p.* 43. & *ſeqq.*

§. XVII.

§. XVII.

Major eorundem *pars* NERONIS & TRAJANI Impp. effigies habet impreſſas atque Imperatores *vix ultra* HONORIUM Imp. in illis ſignati reperiuntur: unde probabile eſt, conturniatos *dicto tempore* HONORII *cuſos fuiſſe* vel *ad* certæ rei *memoriam* conſervandam, vel *in uſum athletarum*, tanquam præmia victorum, non vero ut moneta forent. Conf. MORELLUS *l c p*.44. qui aliquot eorum figuras exhibet, & JOH. CHRISTOPH. OLEARII *Epiſtola de nummo* M. AUR. ANTONINI *conturniato*, inſerta *Electis rei nummariæ p*.112. *& ſeqq*. & ſeparate edita Jenæ 1696. q.

§. XVIII.

Denique *bigati* & *quadrigati* ex argento optimo cuſi, *galeati, pileati, ſtellati, victoriati a figuris averſarum* partium ita dicuntur.

CAPUT V.

DE NUMISMATIBUS SECUNDUM TYPOS ET INSCRIPTIONES IN UTROQUE LATERE CONSIDERATIS, EORUM NUMERO, MODISQUE DIVERSIS CONFICIENDI ECTYPOS.

§. I.

Quod ad nummos reſpectu *typorum* conſideratos attinet, *latera utraque* cum *inſcriptionibus* recte ſunt perpendenda.

§. II.

Nummorum *latus primum* ſeu *antica facies* appellatur *prima frons*, vel *pars adverſa*, ſeu *obverſa*, Germanis die Haupt-Seite, Gallis *la tête*: *alterum* vero *latus* ſive *poſtica* vocatur *pars averſa*, & *reverſa*, Germanis die Rück-Seite, Gallis *le revers*.

§. III.

Prima frons nummorum veterum *exhibet* plerumque *imagines* I. *Deorum, Dearumque*. II. *Heroum* ſeu illuſtrium virorum, atque Regum. III. *a temporibus* JUL. CÆSARIS *Imperatorum Romanorum, eorumque uxorum & liberorum* imagines in nummis præcipue apparent, imprimis

mis autem *æſtimantur, in* quorum *parte adverſa imagines plures* una reperiuntur, *& quo plures* in nummo una imagines exhibentur, eo *varior* idem, magisque *pretioſus* habendus eſt.

§. IV.

Quando *facies* in iisdem 1) *ſeſe invicem reſpiciunt*, vocantur *capita adverſa*, Gallis *têtes affrontées*, & Imperii ſocietatem vel æqualitatem indicant; quando 2) *cervices* ſibi ſunt *oppoſitæ*, dicuntur *capita averſa*, Gallis *adoſsées*, & inæqualitas denotatur; quando 3) *facies poſt ſe invicem in una ſerie* ſunt *collocatæ*, nominantur *capita jugata*, gallice *accollées*.

§. V.

Nummi, in quibus *ſola inſcriptio* legitur, *rarius* reperiuntur, & ſunt *Triumvirorum monetalium*. Conf. *C. I. §. XX.*

§. VI.

I. *Capita Deorum indicant* illorum *criteria* de quibus *infra §.* XVI. *& ſeqq.* ſpeciatim.

§. VII.

II. Capita *heroum* & *illuſtrium virorum nuda: Regum*, vero *capita* vel *aperta*, vel *laureata*, vel *cornuta*, vel *coronata*, vel *galeis, diadematibus, leonum exuviis, tiaris, mitris operta* exhibentur.

§. VIII.

III. Quod ſpeciatim concernit *Imperatorum capita*, eadem *diſtinguenda* ſunt

ſecundum tempora, & quidem capita I. *primorum Imperatorum*. II. *Imperatorum III. ſeculi*. III. *Imperatorum Chriſtianorum*.

§. IX.

I. *Imperatorum primorum capita* viſuntur vel *nuda* vel *laureata*. *Laureata originem* ſuam habent a JUL. CÆSARE: Vid. SUETONIUS *Libr. I. in vita Cæſaris Cap. XLV. de jure laureæ perpetuo geſtandæ*, & *Cap LXXIX.* item *Libr III. in Tiberio C. LXIX.* quem ſucceſſores ſecuti ſunt. Specialiter h. l. notandum 1) quod JUL. CÆSAR, cum adhuc licitum haud eſſet, caput ſuum ac nomen nummo imprimere, nummum argenteum celebrem fecit, dum *in uno latere* nummo impoſuit *elephantum cum dracone*, addito verbo: CAESAR, quod animal illud in lingua Punica ſignificat: in altero vero exhibuit *Pontificalia ſymbola: ſimpulum, aſpergillum, ſeceſpitam*, & *galerum*: 2.) OTHONIS caput cognoſcitur ex *galericulo*, ſeu capillo aſcititio, *capiti* propter raritatem capillorum *adaptato & annexo*. Vid. SUETONIUS in *Othone Libr. VII, Cap. XII.* 3.) NERO primus *barbatus* exhibetur. 4.) *Capitibus Imperatorum* poſt mortem, ob apotheoſin, impoſita cernitur *corona radiata* quæ in plures exſurgit apices, Deorum propria, & divinita-

tis

Imagines Deorum quales finxere antiqui, passim in iisdem nummis conspiciuntur, et a viris doctis qui nummos ediderunt illustrantur, quibus addi potest præter Gyraldum in Syntagmat. de Diis, Vincentii Chartarii Rhegiensis Imagines Deorum, Italice primum vulgatæ, Ven. 1571. atque Latine versæ ab Ant. Verderio et sub Panthei antiquorum titulo editæ Lugd. 1581. 4. recusæque Rotemburgi ad Tubarem 1683. 4. et hinc inde à Paulo Hachenbergio ut habet titulus illustratæ /: licet in libro ipso nihil reperio quod ad Hachenb. referre possim: / Frft. 1687. 4. Fabr. Bibl.

Guilielmus Choul sive Caulius /: latine Brassicanus a quibusdam dictus: / Nobilis Gallus iam ante 150. amplius an. lingua patria integrum systema Ant. Rom. complecti constituerat L. XII. ut ipse memorat p. 17. ed. Vesal. gall. libri de Religione Romana: sed nihil ab eius manu in hoc genere ad

tis ſymbolum: Conf. §. 51. *b*. *Cap*· quam tamen NERO *vivus* quoque uſurpavit.

§. X.

II. Circa ſeculi III. finem *diademata auro, gemmisque ornata* in nummis Imperatorum ſunt frequentiora; quibus primus uſus eſt AURELIANUS.

§. XI.

III. IMPERATORUM CHRISTIANORUM criterium eſt *corona clauſa* & *pomum Imperiale*, ſeu globus, cui inſiſtit *victoriola*, in cujus locum ſucceſſit *crucis* figura.

§. XII.

Auguſtarum vero, ſive uxorum Imperatorum, *capitis ornatus varius* eſt, cujus exemplum eximium præbet SABINA, uxor HADRIANI.

§. XIII.

Averſam ſeu *reverſam nummorum partem* porro quod concernit, in eadem *typi varii generis* exhibentur, qui omnes deſignari vix poſſunt, eosdemque *Prudentius* περὶ ϛεφάνων *hymno II. Ænigmata* eleganter appellat.

§. XIV.

Frequentiores ſunt *figuræ Deorum, Dearumque*, quæ ex *criteriis* Deorum dignoſcuntur: criteria vero illa *ſunt* vel *generalia*, & Diis veterum communia, vel *ſpecialia*, atque ſingulis propria.

Landesbibliothek Oldenburg

§. XV.

Deorum gentilium alii dicebantur I. *Conſentes*, alii II. *Selecti*, alii III. *Indigetes*, alii IV. *Peregrini*. Accedunt V. *Virtutes divinæ*, quas Romani *pro Diis* habebant.

§. XVI.

Criteria Deorum generalia ſunt, quod *Dii cornuti* & *haſtati cum patera; Deæ* vero *ſtolatæ*, *Venere excepta*, repræſentantur.

§. XVII.

Specialia criteria ſunt *figuræ diverſæ*, Diis, Deisque, ſingulatim ob officia diverſa aſſignatæ: cum vero *figuræ cuidam plures notæ* aſſignatæ reperiuntur, *Pantheon* appellatur.

§. XVIII.

I. *Præcipui XII. Dii*, quos Romani præ reliquis venerabantur, & qui *Dii Conſentes*, ſive *Concilium Deorum*, appellabantur, verſibus ſequentibus, comprehenduntur:

JUNO, VESTA, MINERVA, CERES,
DIANA, VENUS, MARS,
MERCURIUS, JOVIS, NEPTUN,
VULCANUS, APOLLO.

§. XIX.

Quod ad *ſpecialia criteria* horum *Deorum* in nummis attinet,

I. JUPITER, Præſes in Deorum gentilium collegio, Deus ter Optimus Maximus dictus, e *fulmine triſculo*, & *aquila ad pedes*,

nos peruenit præter librum eximium iam laudatum de religione veterum Rom. alterum de Rom. Castrametatione et disciplina militari, et tertium de balneis exercitiisque antiquorum Graecorum pariter ac Rom. qui tres libri variis figuris ex monumentis et numis antiquis illustrati extant Lugduni A. 1556. 1569. fol. primum Gallice, hinc Italice editi, et Hispanice A. 1579. et iunctim iterum gallice Vesaliæ A. 1652. 4. Belgice deinceps, et denique latine Amst. A. 1685. 4.

Laurentius Pignorius, Patavinus. Le vere et noue Imagini degli Dei delli antichi di Vicenzo Cartari, Reggiano, ridotte da capo a piedi in questa nouissima impressione alle loro reali, et non piu per l'adietro osseruate simiglianze cauate, d'a Marmi, Bronzi, Medaglie, Gioie et altre Memorie antiche con esquisito studio et particolare diligenza da Lorenzo Pignoria Padouano. Aggiontevi le Annotationi del medesimo sopra tutta l'opera et un discorso intorno le Deità delle Indie Orientali et Occidentali con le loro figure tratte da gl'originali, che si conseruano nelle Gallerie de Principi et ne' musei delle persone priuate. Con le allegorie sopra le imagini di Cesare Malfatti Padouano migliorate et accresciute nouamente. Patavii apud P. P. Tozzium anno 1615. in 4.

pedes, & JUPITER *Ammon e capite cornuto* cognoſcitur.

§. XX.

II. MERCURIUM, Deorum interpretem, *baculus Mercurialis*, in quo ſerpentes duo tortuoſi, *gallus & petaſus alatus*, paciferum *caduceum alatum & ramus olivæ*, atque mercatorum & furum præſidem *crumena* indicant.

§. XXI.

III. NEPTUNUS, maris dominus, notam perpetuam habet *tridentem* vel *delphinum*, vel *acroſtolium navis*, quod manu tenet, ac, ut ἱππικὸς ſeu equeſtris *equis* vehitur.

§. XXII.

IV. APOLLINIS, Poetarum & Doctorum præſidis, nota conſueta eſt *lyra*, ſive *cithara*, item *tripus aureus*, *gryphus*, & *pegaſus*; interdum, *ut Phœbus*, caput *lauro ornatum* gerit: *Pythius* quoque & *Palatinus* ſæpius appellatur.

§. XXIII.

V. MARS, belli & pacis arbiter, exhibetur *ſagatus*, *cum haſta*, *clypeo & parazonio*, *manu tenens*, vel *clypeum*, vel *tropæum*, quali figura ſiſtitur MARS *ultor*; porro *curru duobus equis vecto trahitur*, BELLONA *ſorore aurigante*, (*in gemmis*;) MARS denique *gradivus*, ob felices

lices belli progreſſus, *gradum profert, geſtans victorialem vel tropæum.*

§ XXIV.

VI. VULCANUS, ſeu VOLCANUS, fabrorum patronus, ſub cujus tutela ignis elementum fuit, cum ſuis Caberis, cognoſcitur *ex malleo & incude,* ejusdemque *caput barbatum* eſt, *cum petaſo laureato*, & *forcipe penes cervicem.*

§. XXV.

VII. JUNO, uxor JOVIS, inter Deas præcipua, mulierum & divitiarum Dea, ſignatur *throno inſidens*, *cum pavone* ad pedes, quandoque *ferulam manu tenens*, vel *ſtans cum haſta.* JUNO *Lanuvina* cognoſcitur *ex pelle caprina*, cum *inſcriptione:* I.S.M.R. *id eſt*, *Juno Soſpita Mater Regina.* JUNO *Lucina* dicta, quæ partubus præerat, colebatur inſtar DIANÆ, ſub ſpecie *lunæ falcatæ*; & hanc *rarius Auguſti*, *frequentius Auguſtæ*, *in nummis* expreſſerunt.

§. XXVI.

VIII. MINERVA, Græcorum PALLAS, ſapientiæ & prudentiæ Dea, plerumque *ſtolata*, notam habet *haſtam*, & *galeam contextam corona oleagina.* Eadem *ut pacifera ramum oleæ*, ipſi ſacræ, quoque tenet, atque *noctua*, Minervæ ſacra, *cornix* vel *draco* adjungitur.

§. XXVII.

§. XXVII.

IX. DIANA, ſeu DEANA, venationis & partus Dea, *venatrix, arcum in manu tenet, pharetra cum ſagittis in dorſo, luna dimidia in capite, cervus aut canis venaticus ante pedes* ſiſtitur: interdum quoque exhibetur *gradiens*, atque dextra *facem*, ſiniſtra *venabulum* præfert, vel *curru duobus cervis aut bubus juncto vehitur*. DIANÆ *Epheſiæ* nota ſingularis eſt, dum, quaſi altera natura, *multimamma cum verubus*, ut vulgo perhibent, *fulcris* potius *ſtatuæ* ob mammas multas valde ponderoſæ, *cervisque adſtantibus*, cernitur. DIANÆ *Lucinæ* eadem, quæ JUNONIS Lucinæ, eſt figura.

§ XXVIII.

X. VENUS, amoris & voluptatis Dea, raro *ſtolata*, plerumque *nuda vel ſeminuda, cum columba*, exhibetur, & quandoque *biga Cupidinum vehitur*; rarius vero apparet *armata, galeam manu præferens*. atque tum dicitur VENUS *victrix*.

§. XXIX.

XI. CERERIS, Deæ frugum, criterium eſt *ſtola, cum cornu copiæ* ſeu Amaltheæ, (quod tamen quoque gerunt Virtutes divinæ,) *face & ſpicis*: quando vero eadem *Proſerpinam filiam quærit, faces ambabus manibus tenet, atque ſerpentes currum trahunt*.

§. XXX.

XII. VESTA denique plerumque apparet *ſtolata, capite velato*, aut *cum igne ſacro*; ſæpius manu *geſtat vel facem*, *vel tropæum, ſimpulum, aut palladium*. Hæc autem VESTA ignis ſacri probe *diſtinguenda eſt a* VESTA *priſca*, quæ inter Deos ſelectos refertur. Conf. infra §. 38

ſ. XXXI.

Claſſis ſecunda Deorum eſt eorum, qui *Dii ſelecti* appellabantur, olim *Reges*, *vel viri illuſtres*, in Deorum poſtea numerum *cooptati*.

§. XXXII.

Præcipuus eorundem fuit

I. JANUS, Deus temporis præteriti & futuri, & pacis belliqne arbiter, qui *bifrons*, quondoque *quadrifrons* ſiſtitur.

§. XXXIII.

II. SATURNUS, tempori currenti & omnia conſumenti præerat, quem *habitus ſenilis alæ & falx* indicant; *in nummis* vero *varius* apparet.

§. XXXIV.

III. GENIUS eſt Deus ſpecialis & tutelaris creaturarum omnium, unde *Genius Populi Romani*, *Senatus*, *Exercitus*, *Provinciarum*, *Auguſti*, alii: criterium genii eſt, quod ſiſtitur *nudus* vel *ſeminudus*, *cum cornu copiæ*, *vel calatho in capite*, *manibus tenens ſimpulum vel pateram*.

§. XXXV.

§. XXXV.

IV. SOL, Deus Orientalium, apparet *nudus, cum capite radiato*, ejusdem criterio ſpeciali.

§. XXXVI.

V. LUNA, Deus, interdum quoque LUNUS Deus dictus eſt, ejusdemque ſignum eſt *luna creſcens pone humeros*, atque *in capite galerus Armeniacus*; ad pedes vero ſtat *gallus* gallinaceus.

§. XXXVII.

VI. BACCHUS, Jovis ex Semele filius, vini inventor, & liber pater dictus, cognoſcitur *ex thyrſo, corona hederacea, panthera, canthare & uva*; atque, ut Victor & *Dominator Orientis, in curru a leopardis vehitur.*

§. XXXVIII.

VII. VESTÆ *priſcæ*, ſeu CYBELES, Deæ Phrygiæ, Matris Deûm, probe diſtinguendæ a VESTA Populi Romani, nota eſt *caput turritum, adſtante leone ab utroque latere*; eadem quoque *throno inſidet, orbem manibus tenens.*

§. XXXIX.

Deorum claſſis III. eſt eorum, qui Indigetes vocabantur, *ob facta heroica inter Deos relati:* quales HERCULES, CASTOR & POLLUX, ÆSCULAPIUS, & filia SALUS, cum aſſecla ejusdem TELESPHORO.

§. XL.

§. XL.

I. HERCULES, eorundem *primus*, *ex clava & exuviis leonis* in humeris; HERCULES vero *Muſagetes ex lyra* dignoſcitur.

§. XLI.

II. CASTOR & POLLUX, Romanorum Dii tutelares in bello, apparent *nudi*, & *interdum galerati*, *cum clypeo & haſta*, *ſtantes*, vel *equis inſidentes*, *cum ſidere ſuo in capite*; eosdem interdum quoque indicat *prora navis cum eorum ſidere*.

§. XLII.

III. ÆSCULAPIUS, Medicinæ Deus, forma ſenili *cum baculo ſerpentibus intorto*, & IV. filia ejus SALUS, cum *patera & ſerpente libans*, atque V. aſſecla ejus TELESPHORUS *cum bardocucullo*, (ſimili cucullo monachorum,) exhibetur.

§. XLIII.

Quod ad *Deos* IV. *peregrinos* attinet, *eorum cultus* e terris peregrinis *Romam translatus*, quales ÆSCULAPIUS, SERAPIS, ISIS, ANUBIS, APIS, CANOPUS, HARPOCRATES, TERMINUS.

§. XLIV.

I. ÆSCULAPII notam §. XLII. exhibet. II. SERAPIS, Ægyptiorum Deus, ſiſtitur *forma ſenili cum calatho in capite*. III. ISIDIS, Deæ Ægyptiorum, *caput eſt turritum*, interdum *cornutum*, atque *in manu* tenet *ſiſtrum*.

§. XLV.

§. XLV.

IV. ANUBIS *ex capite canino* cognoſcitur. V. APIM ſignificat *bos vittatus*, VI. CANOPUS ſiſtitur *facie humana, cum loto in capite, collo attracto, ventre* in modum hydriæ *tumido*; qui omnes Dii ſunt Ægyptii.

§. XLVI.

VII. HARPOCRATIS, Dei ſilentii, nota perpetua eſt *digitus ori impoſitus*. VIII. TERMINUS, Deus ruſticus Romanorum, cujus tutelæ agrorum fines erant commiſſi, indicatur *facie humana, brachiis pedibusque abſciſſis*.

§. XLVII.

Quod V. concernit *Virtutes divinas*, quas Romani *pro* DIIS *habebant*, quales ABUNDANTIA & UBERTAS, ÆTERNITAS, ÆQUITAS, CLEMENTIA, CONCORDIA & FIDES, CONSTANTIA, FELICITAS, FORTUNA, HONOS, HILARITAS & LÆTITIA, LIBERTAS, PAX, PIETAS, PROVIDENTIA, PRUDENTIA, PUDICITIA, SAPIENTIA, SECURITAS, SPES, TRANQUILLITAS, VICTORIA, VIRTUS, eædem *ex ſymbolis ſeu ſignis ſuis* dignoſcuntur.

§. XLVIII.

Generale *Virtutum* ſignum eſt, quod apparent *cum cornu copiæ* ſeu Amaltheæ, & *habitu matronarum ſtolatarum*.

§. XLIX.

Specialia virtutum ſigna ſunt, quod

1. ABUN-

1. ABUNDANTIA & UBERTAS *cornu copiæ inverſum* gerit, omniſque generis *fructus & nummos effundit.* 2. ÆTERNITAS *ex velo expanſo* cognoſcitur. 3. ÆQUITAS cum *cornu copiæ ac libra* ſiſtitur, atque *ſerpentem & rotam ante pedes* habet. 4. CLEMENTIA *lauri vel olivæ ramum* tenet. 5. CONCORDIA & FIDES indicatur *duabus dextris junctis: militum* vero CONCORDIAM notat *femina ſtolata ſtans inter duo ſigna militaria.* 6. CONSTANTIA *haſtam & cornu copiæ tenet*, & *columnæ* interdum *innititur.* 7. FELICITAS ſymbolum habet *matronam cum cornu copiæ & caduceo.* 8. FIDEM *exercitus* repræſentant *milites, qui Ducem ſuum vel ſequuntur vel circumſtant.* 9. FORTUNA reperitur *cum temone, quandoque cubans in lectiſternio.* 10. HONOS *ſeminuda cum haſta & cornu copiæ*, 11. HILARITAS & LÆTITIA *cum ramis & ſertis*, 12. LIBERTAS *cum pilio*, rarius *capite nudo* pileum manu tenens, ſiſtitur.

§. L.

Porro 13. PACEM indicant *duæ dextræ conjunctæ, caduceus, & dua cornua copiæ*, rarius *templum Jani clauſum.* 14. PIETATEM notat *caput velatum ſacrificans*; eandem quoque indicant *ſigna pontificalia, adſtante ciconia*, vel *Æneas,*

neas Anchiſem portans; 15. PROVIDENTIAM *globus & ſpicæ,* quas manu tenet. 16. PRUDENTIAM ſymbola *plane ſimilia* indicant. 17 PUDICITIAM ſignificat figura *matronæ velatæ throno inſidentis, ſceptrumque manu tenentis, digito ori* applicato, & *columbas penes ſe* habentis. 18. SAPIENTIAM *noctua*, Palladis alias propria, indicat. 19. SECURITAS *ſedet, vel columnæ innititur*, interdum *laurum vel ramum olivæ præfert.* 20. SPEI ſymbolum eſt *lilium.* 21. TRANQUILLITAS *ſimili modo cum* SECURITATE, ſed *magis ſedata* apparet. 22. VICTORIA *alata* eſt, & aliquando trophæum coronans, aliquando alte volans, aliquando ſedens videtur, *ramum palmæ* aut *lauream*, aut *coronam*, tenens, quandoque *tropæum & caduceum ferens* : &, *ſi navalis* fuit victoria, VICTORIÆ *effigies roſtro navis* inſiſtit: ſub Imperatoribus vero Chriſtianis *laurum cum palma*, & *crucis ſignum gerit.* 23. VIRTUTIS demum figura apparet *habitu militari, cum galea, lorica & haſta, manu ſiniſtra clypeum humi poſitum ſuſtinens.*

§. LI.

At vero *in Deorum numerum Imperatores* quoque ſæpius *referebantur*, atque DII vel DIVI *appellabantur*, quod quidem *certo ritu* atque ſolennitate conſtabat,

& Ἀποθέωσις ſive CONSECRATIO appellabatur: poſt conſecrationem autem *imagini imperatoris additus titulus* DIVI, reliquis titulis omiſſis, e. g. D. AUG VESPAS. quod in DIVI titulo humani omnes tituli continerentur.

§. LII.

Conſecrationem hanc deſignant nummi *cum aquila*, vel *globo ſtellato, cui Imperator inſidet*, vel *cum ara, in qua ignis accenſus*, vel *cum rogo conſecrationis* : *Auguſtarum* vero *conſecrationem* indicat tum *pavo*, vel *ſola cum cauda expanſa*, vel *animam Auguſtæ ad cælum vehens*, tum *thenſa*, *equorum, leonum, aut elephantum biga vecta*: *interdum* tamen *Auguſtorum quoque* conſecrationem denotans.

§. LIII.

Præterea ſæpius laudantur in nummis *virtutes Imperatorum*, ÆQUITAS, FELICITAS, FORTUNA, INDULGENTIA, LIBERALITAS, PIETAS, & aliæ, quæ *habitu conſueto* exhibentur, nomine virtutis addita voce AUGUSTI, vel AUGUSTA: *Græci* vero *Imperatorum nummi*, illorum capitibus & Græca epigraphe inſigniti, præter peculiares expreſſiones, quoque exhibent quæcunque in Latinis Romanorum nummis honori Imperatorum tributa, e. g. Δικαιοσύνη, Ἐλπὶς, Εὐτυχία, Πρόνοια, & ſimiles virtutes.

§. LIV.

§. LIV.

Specialiter ſæpius occurrit in nummis I. *Imperatorum* LIBERALITAS, cujus ſymbolum eſt *matrona ſtolata, cum cornu copiæ, ac teſſera frumentaria*: interdum vero *Imperator* ipſe, *vel eques, vel in ſella curuli*, *congiaria diſtribuens* exhibetur. II. *Auguſtarum* CONCORDIA, FOECUNDITAS, PIETAS, PUDICITIA ſæpius prædicatur. III. *Principes Juventutis*, dicti NOBILISSIMI CÆSARES, ſiſtuntur, *inſidentes equis, capite vel nudo vel galeato*, *&* PROPAGO IMPERII, SOL ORIENS, SPES AVGVSTA, & VIRTVS AVGVSTI appellantur.

§. LV.

IV. *Imperatoribus* porro *provinciæ*, tanquam *Reſtauratoribus ſuis* e.g. RESTAVRATORI GALLIÆ, ſæpius *applaudebant*, atque *in eorum adventum* nummos cudi faciebant, in quibus *Imperator equo inſidens*, vel *provincia in genua procumbens*, vel *inſignia provinciarum* exhibentur, cum inſcriptione: ADVENTVI AUGVSTI.

§. LVI.

V. *Auguſtorum profectiones milites*, vel terra vel navi *Imperatorem ſuum ſequentes*, repræſentant, inſcriptio eſt: PROFECTIO AVGVSTTI. TRAIECTVS AVG. VI. In nummis maximi moduli ADLOCVTIO AVGVSTI, ſeu alloquium Imperatorum ex loco editiori ad milites ſuos ante

prælium, ut eos ad virtutem incitarent occurrit. VII. *Victorias* indicant *figuræ alatæ*, vel *tropæa:* imo etiam *alia eximia facta & ſolennia* e. g. *ludorum Circenſium, ludorum ſecularium, naumachiarum, palatiorum exſtructorum , venationum* interdum in nummis expreſſa.

§. LVII.

VIII. *Speciem ſingularem* conſtituunt *nummi votivi,* cuſi *in memoriam votorum publicorum* pro ſalute Imperatoris *ſuſceptorum :* hinc occurrunt VOTA QUINQUENNALIA, DECENNALIA, VICENNALIA, TRICENNALIA : repræſentantur autem vel *in corona*, vel *in ara* , vel *per Imperatorem ſacra facientem*, vel *per Victoriam clypeo inſcribentem:* atque inſcriptiones leguntur: VOTIS DECENNALIBVS: vel VOT. X. MVLT. XX. vel : SIC X. SIC XX. item : SIC XX. SIC XXX. unde dicta ſunt *vota multiplicata.*

§. LVIII.

IX. *Spectacula* apud Græcos frequentiſſima, quorum notiora, ISTHMIA, PYTHIA, NEMEA, certisque ſolennibus conſtantia, *urnæ cum lauro & palmis* repræſentant. Quando vero ludi *a populis pluribus ſimul celebrabantur*, ii, quibus *præſidibus* cura ludorum incumbebat, dicebantur *Neocori*: hinc legitur in nummis ΔΙϹ. ΤΡΙϹ. ΤΕΤΡΑΚΙϹ. ΝΕΩΚΟ-

ΡΟΝ.

PON. Conf. MORELLI *Specimen p* 37. *&* *ſeqq.* & HUMPHRID. PRIDEAUX *Marmora Oxonienſia p.* 97. *& ſeqq.*

§. LIX.

X. Nummi reperiuntur *in honorem exercitus provinciarum* cuſi, qui dignoſcuntur *ex ſignis ſuis militaribus*, quæ ſunt *aquilæ, delphini, dracones, manus*, & poſterioribus temporibus *labara: per coronas* etiam ſæpius *facta militaria* egregia indicantur.

§. LX.

XI. *Typi* nummorum quoque *varias* exhibent *antiquitates & conſuetudines Romanorum*: ſic, *in gente Junia*, *Brutus cum lictoribus*; *in gente Licinia*, *apex ſacerdotalis & Martis ancilia*; *in gente Tituria*, *raptus fœminarum Sabinarum*; *in gente Caſſia & Licinia*, *Romanorum pontes votorum*, & *urnæ comitiorum*, *arcus triumphales*, *ſellæ curules* repræſentantur: ſpeciatim *lupa lactans Romulum & Remum* ſignum eſt jure civitatis Romanæ gaudentium, & indicat originem Romanorum.

§. LXI.

XII. *Imperatores Chriſtiani* plerumque gerunt *labarum*, ſignum militare, cum CONSTANTINI M. Imperatoris, quale eidem & de die & dormienti apparuerat, ſigno, X & P. compoſito, α & ω addi-

to, teſte EUSEBIO *in vita* CONSTANTI-NI M. *Libr.* I. *Cap.* XXVIII. *&* XXIX. atque SOCRATES *Hiſtor. Eccleſ. Libr.* I. *Cap.* III. nimirum ſigno

§. LXII.

XIII. In eorundem nummis ſæpe exhibetur *Victoria*, vel *Imperator inter ſigna militaria*, vel *proculcans captivum*, cum inſcriptione: FELICITATIS TEMPORVM REPARATIO. GLORIA ROMANORVM. VICTORIA ROMANORVM.

§. LXIII.

XIV. *Nummi Provinciarum* exhibent ſæpius *imagines Deorum, & virorum illuſtrium*, interdum quoque *Imperatorum* & *Auguſtarum.* Speciatim in ÆGYPTIORUM *nummis* ſiſtitur ISIS, SERAPIS, CANOPUS, *ſiſtrum & crocodilus*; AFRICÆ nota eſt *proboſcis*, *ſcorpio & leo*; ARABIÆ *cameli*, ſymbolum ſunt, HISPANIÆ *ramus olivæ & culiculi*; MAURITANIÆ *equi*; PHOENICIÆ *Aſtarte*, Dea Phœniciæ peculiaris, *cum lauro* vel *palmæ ramis.*

§. LXIV.

XV. *Coloniarum Romanarum* nota eſt vel *generalis* vel *ſpecialis*. *Generalis* coloniarum *typus* eſt *colonus agens jugum boum*: ſæpius etiam coloniæ *in honorem*

Impe-

Imperatorum, qui eas aut duxerant, aut reſtauraverant, CÆSAREÆ, AUGUSTÆ, ÆLIÆ, FLAVIÆ, ULPIÆ, & ſic porro ab aliis Imperatoribus, *appellabantur*; atque coloniæ quoque *ſecundum provincias cognomine* diſtinguebantur. *Specialia coloniarum ſigna* quod concernit. 1) BERYTII figura *Bacchi*, 2) BYZANTINI *piſcium*, 3) CORINTHII *Pegaſi, delphini, Bellerophontis cum ſerpente pugnantis*, 4) CRETENSES & SIDONII figura *Jovis ſub forma bovis Europam rapientis*, 5) EPHESII *Dianæ multimammiæ*; 6) RHODII figura *ſolis* & *balauſtii*, 7) TYRII *conchæ purpureæ* & *ſatyri* nummos ſuos ſignabant.

§. LXV.

XVI. Quod ad *inſcriptiones* attinet, tempora diverſa probe ſunt diſtinguenda. *Familiarum* nummi ſolum *nomen illius magiſtratus*, qui *ex conceſſione* ſenatus nummos cudi fecit, exhibent: in *Imperatorum* vero nummis circa imaginem *nominibus* ſubjecti leguntur eorundem illuſtriores *tituli* & *dignitates*, quales ſunt: IMPERATOR, CÆSAR, AUGUSTUS, CONSUL, CENSOR, PONTIFEX MAXIMUS, TRIBUNITIÆ POTESTATIS, DICTATOR, PATER PATRIÆ, PIUS FELIX AUGUSTUS: qui quidem tituli literis initialibus in nummis h.m. exprimuntur: IMP. CAES. AVG. COS. CENS. P. M. vel PONT. MAX. TR. P. DICT. P. P.

P. F. AVG. Imo additur etiam interdum *nomen provinciæ* ab Imperatore expugnatæ, atque *quoties magiſtratum quemvis* Imperator geſſerit, e. g. COS. VIII. TR. P. XV. In Græcis vero inſcriptionibus legitur titulus: AYT. K. CEB. i. e. Ἀυτοκράτωρ Καῖσαρ σεβαςός.

§. LXVI.

Inſcriptiones etiam *averſarum figuris reſpondent*: interdum tamen earum inſcriptiones quoque exhibent *titulos & dignitates Imperatorum*, præcipue quando titulus integer in adverſa exprimi non potuit. Conf. de frequentioribus nummorum Romm. *inſcriptionibus* PATINUS *hiſtor.* cit. *Cap. XXII.*

§. LXVII.

Quod ad ordinem, quo inſcriptiones exhibentur, attinet, notandum, quod *ordo* plerumque & naturaliter *a ſiniſtra ad dextram* vadit: attamen nummi quidam Conſulares & duodecim priorum Imperatorum titulum *a dextra ad ſiniſtram* circumſcriptum habent; in quibusdam quoque *dimidia* inſcriptionis *pars a dextra ad ſiniſtram*, & *altera a ſiniſtra ad dextram* tendit.

§. LXVIII.

XVII. *Numeri* in nummis notant annos vel regiminis vel ætatis Imperatoriæ: nec raro etiam *numeri ex literis* conſiſtunt:

ſiſtunt; interdum vero literæ quoque ſunt *ſigna monetariorum.*

§. LXIX.

XVIII. *Subſcriptiones*, quæ in nummis aureis & æneis *tempore* CONSTANTINORUM occurrunt, *diverſiſſime explicantur*, deque iisdem magna inter ſcriptores rei numiſmatiæ *eſt controverſia:* at vero *maxime veriſimile* eſt, *ſubſcriptiones* illas *notare locum monetæ cuſæ*, ſeu urbes monetarias, *Lugdunum, Conſtantinopolin, Siſciam, Antiochiam, Alexandriam*, aliasque; ita quidem, ut

P. LVGD. notet *pecunia Lugdunenſis*,
LVGD. OFF. S. *Lugdunenſis officina ſignavit*,
LVGD. S. M *Lugduni ſignata moneta*,
P. TR. *pecunia Trevirenſis*,
R. P. *Romana pecunia*,
SIS. P. vel SISC. P. *Siſciæ percuſſum*,
T. P. *Treviris percuſſum:*

Officina quoque *interdum* additur, ut
SISC. P. litera Græca Z. addita, id eſt, *Siſciæ percuſſum in officina ſeptima*,
CON. OB. *Conſtantinopoli officina ſecunda*,
S. L. B. *Signatum Lugduni in officina ſecunda*,
AN. B. *Antiochiæ officina ſecunda.*

Quod quidem *confirmat* & illud, quod *integrum nomen urbis* quoque *in ſubſcriptionibus expreſſum* interdum legitur,

 e. g.

e.g. in nummo ANTONINI: LVGDVNVM, in nummis *Græcorum*: ANTIOCHIA.

§. LXX.

Recentiorum numiſmatum typi ſunt *prorſus diverſi*, atque *inſcriptiones* eorundem ad *certas regulas non poſſunt reduci: integras* enim *hiſtorias ſæpius* continent, iisdemque tantum prope cognitis rite illuſtrantur: attamen *antiquitatum* quoque *interdum imitantur*. De *autoribus* vero, *qui numiſmata recentiora illuſtrarunt*, videantur ſupra *notata Capite II. §. XV—XVII.*

§. LXXI.

De *numero numiſmatum antiquorum*, quæ *typo differunt*, adhuc notandum, quod *idem a* CAR. PATINO *ſeptem millibus* definitur; WOLFG. LAZIUS numerum nimium *ad ſeptuaginta millia* extendit, quæ in lucem ſe editurum promiſit; uti refert P. IOBERT *ſcientiæ numiſmaticæ (edit. German.)* p. 36. ANDR. vero MORELLUS *quinquaginta millia numerat*; quæ *ſententia* reliquis eſt *præferenda.*

§. LXXII.

Modos varios conficiendi ectypos nummorum veterum, ex *ichthyocolla, gypſo, lamina ſtannea*, ſeu folio ſtanni Anglicani, *cera* in maſſa farinaria, & *charta craſſa* Regia, in prælectionibus ſubjungam.

CA-

Landesbibliothek Oldenburg

CAPUT VI.

DE NUMMORUM RARITATE MEMORABILIA GENERALIA ET SPECIALIORA.

§. I.

Quod ad *raritatem* nummorum veterum attinet, iidem, ut docet JCtus *l.*28.*ff. de uſufructu*, ſunt *gemmarum* inſtar, hinc mirum non eſt, quod earum quoque induunt naturam, atque antiquarii, æquitate niſi, nummis rariſſimis, cujuscunque ſint æſtimationis, pretium juſtum 50. thalerorum conſtituunt. Quamvis vero *doctrina raritatis nummorum* ſub regulam certam, redigi non poſſit, memoratu tamen præcipue digna videntur ſequentia: I. Nummi antiqui reſpectu *raritatis dividi* ſolent in *unicos*, inventu *rariſſimos*, & *raros*, demum *obvios*.

§. II.

II. Numiſmata *maximi moduli*, ſeu medalliones, cariores & rariores ſunt reliquis omnibus: differunt tamen inter ſe, quia *aurei & argentei* ſunt rariſſimi.

§. III.

III. Nummi *aurei Conſulares* ſunt *rariſſimi*: *rariores* etiam *aurei quorundam Impe-*

Imperatorum: aurei vero *maximæ formæ raritatis* ſunt prorſus *eximiæ.*

§. IV.

IV. Nummi *æneï in alto Imperio*, ſpeciatim e ſeculo I. poſt C. N. *rariores* ſunt, quam aurei & argentei, *in baſſo* e contrario Imperio *ænei* ſunt *frequentiores*, *aurei* vero & *argentei* rariores.

§. V.

V. Nummi *ex ære magno & medio frequentius in alto Imperio*, *in baſſo* vero Imperio *rarius* reperiuntur.

§. VI.

VI. Nummi *familiarum & coloniarum*, quorum *pauci* ſunt *cuſi*, *pauci* etiam *conſervati*, *reliquis* ſunt *rariores* : *Reſtituti* ſpeciatim valde rari ſunt, &, ſi reſtitutus rarus eſt nummus, *ad quem* idem *reſtitutus* eſt, eo rarior eſt.

§. VII.

VII. Nummi *plures facies in prima fronte* exhibentes ſunt rariores, & *quo plures una* in iisdem reperiuntur, *eo* ſunt *rariores.*

§. VIII.

VIII. *Typus* numiſmatis *ex auro ſæpe* eſt *rarus*, aſt *ex argento obvius.*

§. IX.

IX. Nummi *quidam rari* non ſunt ob primam frontem, rari *ob partem averſam:* atque huc pertinent imprimis nummi

nummi in quorum averſa *eximia* Imperatorum *facta* & *ſolennia* expreſſa, aliis multo *rariores*, *ob multas* præcipue in averſis *figuras*.

§. X.

X. Nummi *quidam ſæpius inter rariores referuntur in Gallia & Italia*, qui *tamen* in *Germania* frequentius occurrunt.

§. XI.

XI. *Nummi unici*, omnium rariſſimi, ita dicuntur, quod *in uno* tantum *vel altero nummophylacio* inveniuntur, iisdemque ideo certum aliquod pretium non poteſt conſtitui: qualis habetur nummus, OTHONIS Imp. ex ære *maximi moduli*, de cujus exiſtentia olim fuit dubitatum; nummus PESCENNII Imp. *argenteus maximi moduli*; & nummus *maximi moduli aureus* CONSTANTINI Imp. Conf. RINCKIUS *de vet. num. pot. p.* 182. *ſq.*

§. XII.

XII. Poſt nummos *Jani ratitos æneos*; argentei enim prorſus ſunt ſuſpecti, aut ſequiori ævo confecti; (Conf. Cap. I. §. VII) *inter Conſulares rariſſimis* annumerantur.

1) *Denarius gentis Horatiæ*, a TRAJANO reſtitutus, cujus pars *adverſa caput urbis Romæ* alatum. & nomen COCLES, & pars *averſa Caſtorem & Pollucem* equis inſidentes & lancea armatos repræſentat.

2) *De*,

2) *Denarius gentis Juniæ*, in cujus typo averſo *pileus inter duos pugiones*, & *inſcriptio*: AID.MAR. ſive Idibus Martiis.
3) *Denarius gentis Mariæ*, *cum inſcriptione*: C. MARIVS PROIIIVIR.
4) *Denarius gentis Pompejæ*, in quo POMPEJI *caput cum corona civica*, & *inſcriptio*: MAG. PIVS IMP. id eſt, *Magnus Pius Imperator*.

§. XIII.

XIII. Inter nummos *Imperatorios* quoque 1) *rariſſimus* habetur CÆSAR Dictator ex *auro*, nec minus inter rariores refertur *ex ære parvo*, & *argenteus* cum elephante & inſcriptione: CAESAR, in averſa vero ſignis Pontificalibus. Magni etiam 2) hodie æſtimantur nummi OTHONIS, qui vel *inſcriptiones latinas*, vel *literas* SC. corona laurea cinctas exhibent. 3) PERTINACIS quoque, DIDII JULIANI, PESCENNII NIGRI, GORDIANI Patris & Filii, ÆMILIANI & TETRICI *nummi* & ænei & argentei *rarioribus* annumerari ſolent. Plura hoc de argumento exhibet EUCHAR. GOTTLIEB RINCKIUS in tractatu *de veteris numiſmatis potentia & qualitate*, atque JOH. FOY VAILLANT in *Numiſmatibus Impp. Romm. præſtantioribus* & in *Ectypis rariorum numiſmatum*. De *conturniatorum* vero raritate conf. Cap. IV. §. XVI.

§. XIV.

§. XIV.

XIV. *Bracteati* nummi I. *majores*, & magnitudine thaleris hodiernis ſimiles, II. in quibus *inſcriptiones* notabiles repeRiuntur, III. *imagines* plures exhibentur, & qui IV. *probe conſervati* ſunt, præcipue æſtimantur, & pretioſioribus annumerantur. Imo & V. *bracteati ænei majores* ſunt rariores, quam argentei.

§. XV.

XV. *Recentiora* porro inter numiſmata *multa rarioribus* ſunt annumeranda, imo *nonnulla eximiæ* ſunt *raritatis*, qualia ſunt præcipue memoranda:

I. Thalerus antiquiſſimus SIGISMUNDI, Archiducis Auſtriæ, cuſus Ao. MCCCCLXXXIV. de quo conf. Cap. II. §. XIV.

II. Numiſma, cujus pars adverſa exhibet effigiem JOH. HUSSI, ejusque nomen IOA. HVS, & inſcriptionem: CREDO. VNAM. ESSE. ECCLESIAM. SANC. CATOLI: in averſa ſiſtitur HUSSUS in rogo, cum literis: JO. H. A. NA. CHRO. NA. 1415. CŌ--NATVR. & inſcriptio: CĒTV̄. REVOLVTIS. ANIS. DEO. REDDET. RANE. E. MI. Idem tamen diſtinguendum a *Magdeburgenſi thalero* Jubileo anno 1617. cuſo.

III. Thalerus, in cujus prima fronte cernitur effigies D. LUTHERI, & verba: MA. LVT. ECS. WIT. atque inſcriptio:

os

OS ET SAPIENCIA DABO VOBIS CVI. NO POTERIT CONTRADICERE: in averſa parte inſignia LUTHERI, & inſcriptio: IN SILENTIO ET SPE ERIT FORTITVDO VESTRA. 1533.

IV. Thaleri *Anabaptiſtarum*, dicti Johann von Leiden Thaler, & Thom. *Münzeri* thaleri II. forma & inſcriptione ſibi fere reſpondentes, cum inſcriptione: EIN. GODT. EIN. GELOVE. EIN. DOEPE. THO MUNSTER (ſive Monaſterii) 1534.

V. Thalerus cuſus tempore libelli *Interim* publicati, vulgo der Interims-Thaler, in cujus prima fronte baptiſmus Chriſti exhibetur, & inſcriptio: DIT. IS. MIN. LEVE. SON. DEN. S. GI. HO. in averſa vero Chriſtus, & diabolus draco triceps, cum inſcriptione: PACKE. DI. SATHAN. DU. INTERIM.

VI. Thalerus PHILIPPI, *Haſſiæ Landgravii*, cum ejusdem effigie & inſcriptione: HESS. LAND. U. LÜD. VERLORN, ALS. EN. FALSCH. AID. GESCHWORN, de quo tamen, an unquam genuinus fuerit cuſus, *adhuc dubitatur*. Conf. WILH. ERN. TENZEL. *tractatus* de hocce thalero, Gothæ 1699. f. germanice editus, RINCKII tract. cit. *Cap. XXI. p.* 193. & Hamburg. Hiſtor. Remarquen *ad A.* 1702. q.

VII.

VII. Thaleri *Comitum Mansfeldiæ*, quorum pars adverſa ſiſtit S. Georgium equitem draconem debellantem, appellati die Sanct-*Georgen* Thaler, cum inſcriptione: BEI. GOTT. IST. RATH. UND. THAT. A. MDCI. & ſequentibus annis cuſi; eorum tamen rariores habentur, qui annis prioribus ſunt cuſi.

VIII. Thalerus CHRISTINÆ, *Reginæ Sueciæ*, in cujus adverſa exhibetur ejus effigies, cum inſcriptione: CHRISTINA: D: G: SV. GOT. WAN. QVE: REG: ET PR.. In averſa vero imago CHRISTI globum cum cruce ſiniſtra tenentis, dextra elevata ſuper inſignia Sueciæ, & inſcriptio: SALVATOR. MUNDI. SALVA. NOS, M. DC. XLIII.

IX. Notabilis quoque ejusdem Reginæ nummus, ponderis floreni, in cujus adverſa apparet caput CHRISTINÆ laureatum, & inſcriptio: REGINA CHRISTINA: in averſa coronæ tres & ſubſcriptio: II. M.

X. Nummus Danicus *aureus*, *totius Europæ maximus*, Hafniæ a CHRISTIANO V. Rege percuſſus, cujus delineationem & deſcriptionem exhibet JACOBÆUS in *Muſeo Regio Sectio V. Tab. XXX.*

§. XVI.

XVI. E nummis *trilinguibus* h. l. no-

minandus rariſſimus *aureus* Regis Britanniæ HENRICI VIII. A.MDXXXV. decuſſo in Anglia jugo Papali cuſus, in cujus uno latere ſequens, idiomate triplici, Latino, Græco, & Hebraico, inſcriptio exhibetur: HENRICUS OCTAV. ANGLIAE FRANC. ET HIB. REX. FIDEI DEFENSOR. ET IN TERR. ECC. ANGLI. ET HIBE. SUB CHRIST. CAP. SUPREMUM. Conf. C. F. RUHE *Specimen II. philol. num. lat. p.* 47.

§. XVII.

XVII. Huc referendi *nummi aurei & argentei*, quos *ex metallis chymicis factos* vulgo perhibent, quales ſpeciatim eſſe tradunt Ducatos ſimplices & duplicatos GUSTAVI ADOLPHI, Regis Sueciæ, cum ſigno ſulphuris & Mercurii A. 1632. 1633. & 1634. cuſos, de quibus extat diſcurſus in Monathl. Unterred. A. MDCXCII. *p.* 423. *ſqq.* & A. MDCXCIII. *p.* 566. *ſqq.* SAM. REYHERI *Diſſert. de nummis quibusdam ex chymico metallo factis*, Kiliæ 1692. q JAC. WAITZ I epiſtola, inſerta allegatis M. U. A. MDCXCIII. *p.* 621. *& ſeqq.*

§. XVIII.

Cæterum *regulas* VI. ſecundum quas *de raritate nummorum judicandum*, JOH. CHRISTOPH. WAGENSEIL tradit in *diſſert. de re monetali vett. Romm.* C. XXII. *Rariora* vero *numiſmata varia*, ex ære

magno,

magno, medio & minimo, indicata in CLAUD. *du* MOLINET libro: *Le Cabinet de la bibliotheque de S. Genevieve*, Pariſ. 1692. f. atque varia *ærea maximi moduli* ex JOH. FOY VAILLANT *numiſm. ex ære max. mod. in alleg.* M. U. A. MDCXCIV. *p.* 357. *ſqq.* De *medallionibus* quoque *recentioribus* & *thaleris raris* h. l. commendanda ſcripta: Hamburgiſche Hiſtoriſche remarquen *ab A.* 1690 — 1707. Hamb. q. JAC. a MELLEN *Specimen ſylloges nummorum ex argento uncialium*, Hamburg. 1696 q. *Ejusd.* curieuſes Thaler-Cabinet. Lübeck 1697. q. *Ejusd. ſylloge nummorum ex argento uncialium, quos vulgo Imperiales ſeu Ducatos* appellant. Lubecæ 1698. q. WILH. ERN. TENZEL Thaler-*collection*, 108 Stück q. Auserleſenes Thaler-Cabinet, darinn die rareſten Thaler ſeit 200. Jahren enthalten. Königsb. 1730. & 1735. o.

CAPUT VII.

DE NUMISMATIBUS NONNULLIS RARIORIBUS ET RARITATIS EXIMIÆ, AUGUSTÆ DOMUS BRUNSVICO - LUNEBURGENSIS.

§. I.

AUGUSTÆ DOMUS BRUNSVICO - LUNEBURGENSIS *medalliones, nummi memoriæ majores*, & *thaleri* recentiores,

(quorum cæteroquin magnus eſt numerus,) referendi hodie ſunt *inter numiſmata variora*, *imo eximiæ raritatis*: congruens autem erit, nonnullorum deſcriptionem ex autopſia h. l. ſubjungere.

Notabilis itaque eſt I. Thalerus, in cujus *adverſa* effigies Ducis HENRICI, & inſcriptio: HENRIC. D. GR. DVX. BRVNS. E. LVNEBVR. 67. in *averſa* inſignia Brunsvico-Luneburgica, & inſcriptio: IN GOT. GEW. H. I. GS. D. H. GEF. D. M. G.

§. II.

II. Numiſmata maximæ formæ Ducis JULII, ab A. MDLXXVI. ad A. MDLXXXVI. cuſa, & die Julius-Löſer dicta, quorum maximum habet pondus librale: in parte *obverſa* ſiſtitur effigies Ducis JULII & inſcriptio: VON G. G. JULIUS. HERZ. Z. BRUNSWIG. U. LUNEBURG' GOTTES. VERSEHN. MUS. GESCHEHEN. O. HERR. BEHUT. MIR. NICHT. MEHR. DAN. SEEL. LEIB. UNDT. EHR: in *averſa* inſignia Ducis, & inſcriptio: NEWE MUNTZ - GEPREGE. ZU. HEINRICHSTADT. NACH. DES. REICHS. SCHROT. UND. KORN. GENANT. BRUNSWIGS. JULIUS-LOSER. AM. WERT. V. TALER. ALIIS. INSERVIENDO. CONSUMOR. GOSLARIÆ.

§. III.

III. Thalerus Ducis JULII, in cujus *adverſa*

dverſa figura equi, viri hirſuti, dextra rborem, ſiniſtra candelam ardentem enentis, & ſpecilli ocularii ſub cleſydra, cum inſcriptione: W. H. D. A. L. B.D.S.S.N.H.V.K.W. 1588. &: ALIIS. INSERVIENDO. CONSVMOR. GOSLARIÆ: in *averſa* ſiſtuntur inſignia Brunſv. Luneb. & inſcriptio: IVLIVS D.G.D.BRVN. ET LVN. N. R. M. A. D. I.

§. IV.

IV. Thalerus Ducis HENRICI JULII, cujus *adverſa* exhibet figuram viri hirſuti, dextra facem flagrantem, ſiniſtra ſagittam tenentis, ad pedes canis, ad latus literæ: D. C. S. C. 1595. cum inſcriptione: HENR. JULI. D. G. POST. EPIS. HAL. D. BRVN. E. LVN. P.P.C. In *averſa* ſiſtitur interitus factionis Korachi, & inſcriptio: N. R. M. A. D. I. E. S. cum ſubſcriptione: NVME XVI. ad marginem vero XII. inſignia Brunſv. Luneburgica.

§. V.

V. Thalerus ejusdem Ducis, in cujus facie *antica* ſiſtitur leo a victoria coronatus, capram ſubjectam tenens, cum inſcriptione: TANDEM.BONA.CAVSSA. TRIVMPHAT. 1597. & : HVETE. DICH.FVR. DER. TADT.DER.LVEGEN.WIRDT. WOL. RADT: in facie vero *poſtica* inſignia Brunſv. Luneb. & vir hirſutus faculam in manu dextra tenens, cum inſcriptione:

HENRI. IVLI. D. G. POST. EPIS. HAL. D. BRVN. E. LVN. B. §. VI.

VI. Thalerus alius ejusdem, in *adverſa* vir hirſutus dextra manu arborem tenens, cum inſcriptione: HONESTVM. PRC* PATRIA* 1606. in averſa inſignia Brunſv. Luneb. & inſcriptio: HENRICVS. IVLIVS. D. G. P. EP. HA. DVX. BRVNSVI. ET L.

§. VII.

VII. Thalerus in *adverſa* exhibens effigiem Ducis, cum inſcriptione; IVLIVS ERNESTVS. D:G: DVX. B:ET:LVNÆB: in *averſa* inſignia Brunsv. Luneburg. & inſcriptio: RECTE. FACIENDO. NEMINEM. TIMEAS. 1619.

§. VIII.

VIII. Thalerus, in cujus *adverſa* vir hirſutus arborem dextra tenens, & inſcriptio: DEO* ET* PATRIÆ* ANNO* 1621* in *averſa* inſignia Brunsv. Luneb. & inſcriptio: FRIDERIC. ULRIC. D. G. DUX. BRUNSVIC. ET L:

§. IX.

IX. Thalerus Ducis CHRISTIANI, in cujus *adverſæ* medio inſcriptio exhibetur: GOTTES FREUNDT DER PFAFFEN FEINDT: &: CHRISTIAN. HERZ. ZV. BRAVNSCHW. V. LVNEB: in *averſa* brachium armatum e nube protenſum cum gladio evaginato erecto ſiſtitur, & inſcriptio: TOVT. AVEC. DIEV. 1622.*

§. X.

§. X.

X. Thalerus, in cujus *adverſa* effigies FRIDERICI Ducis, & inſcriptio: Friderich Hertz. zu B. v. L. Coadj. ds Stift Ratzb. Thump. d. ErtzB: in *averſa* inſignia Brunsv. Luneb. & inſcriptio: Fried. Ernehrt. Unfried. Verzehrt. 1639.

§. XI.

XI. Series thalerorum VI. diverſorum Ducis AUGUSTI, *a typo campanæ* dictorum die Glocken-Thaler, quorum *ultimi* in *adverſa* typus eſt campana ſonans, ſupra urbem, cui ſol affulget, ſuſpenſa, cujus funes tres manus attrahunt, & ſignata verbis: NŪ. PAC. EX SŌ. EI: inſcriptio vero eſt: ANNO 1643. TANDEM. PATIENTIA. VICTRIX* in parte averſa inſignia Brunsv. Luneb. expreſſa cum inſcriptione: AUGUSTUS. HFRTZOG. ZU. BRAUN. U. LU. Thaleris autem hiſce ſex nonnulli quidem *ſeptimum* addunt, cujus tamen typus ad nummos a campana dictos plane non quadrat: exhibetur enim effigies Ducis, atque in *reverſa* parte navis, & inſcriptio: JACTA EST ALEA. Conf. relatio WILH. ERN. TENZELII in Monathl. Unterredungen A. MDCXCIII. *p.* 569. *& ſeqq.* Hamb. Hiſtor. *Remarquen ad A.* 1703.

§. XII.

XII. Numiſma elegantiſſimum Ducis

FRIDERICI, in cujus *adverſa* effigies ejusdem, & inſcriptio: FRIDERICO. DUX BRUNOVIC.ET LÜNEB:nat. 28. aug. ao 74. ætat. 75. ao 1648: in *averſa* figura Mercurii conſueta, ſub pedibus ejus gladius, ad latus dextrum puer, ad ſiniſtrum galea, circa quam examen apium volitat, inſcriptio eſt: PAX UNA TRIUMPHIS INNUMERIS POTIOR: ſubſcriptio eſt:

Veſtrum erit exemplo pacem gens poſtera noſtro,
Promoviſſe foris & coluiſſe domi.

§. XIII.

XIII. Numiſma magnum ponderis IV. unciarum, in cujus *adverſa* Dux AUGUSTUS equitans, cum inſcriptione: AUGUSTUS. V.G.G. HERZOG. ZU. BRUNSWYK. UND. LUNABURG. In *averſa* inſignia Brunsvico - Luneburg. & inſcriptio: ALLES MIT. BEDACHT. ANNO. 1655.

§. XIV.

XIV. Thalerus, in cujus *adverſa* effigies Ducis, & inſcriptio: D:G. RUDOLPH AUGUSTUS DUX BRUNS: ET LU: in *averſa* inſtrumenta varia bellica, & liber tympano & vexillis impoſitus & apertus, in quo leguntur verba: 1. *Maccabeorum Cap.* 15. *v.* 33. 34. inſcriptio eſt: IURE & ARMIS: ſubſcriptio vero 12. *Junii* 1671.

§. XV.

XV. Numiſma memoriæ, in cujus *adverſa*

Landesbibliothek Oldenburg

adverſa effigies, & inſcriptio: ERNEST. AUGUST. D. G. D. BR. & L. S. R. I. EL. EP. O. in *averſa* vero inſcriptio:

NATUS
XX. NOV: CIƆIƆCXXIX.
DENATUS MEDIA NOCTE
INTER XXIII. & XXIV. IANUAR.
CIƆIƆCXCIIX: REGIMINIS EPI-
SCOPALIS ANNO XXXVI.
DUCALIS XIX. ELECTORALIS
VII. POSTQUAM VIXISSET
ANNOS LXIIX. MENSES
II. DIES III.
HAEC META
LABORUM.

§. XVI.

XVI. Numiſma emortuale in memoriam Ducis GEORGII WILHELMI, in cujus *adverſa* ejusdem effigies cum inſcriptione: GEORG: WILH: D: G: D: BR: ET: L: In *averſa* vero inſcriptio:

NATVS
XVI. IAN: CIƆIƆCXXIV.
DEFVNCTVS XXVIII. AVG.
CIƆIƆCCV.
SVSCEPTI REGIM: DVCALIS
HANOVERÆ ANNO LVIImo
CELLENSIS XLImo
POSTQV: VIXISSET AN: LXXXI.
MENSES VII DIES XII.

HAVD FVLSIT GRA-
TIOR POPVLIS.

*

§. XVII.

XVII. Numiſma in memoriam Principis SOPHIÆ, in cujus *adverſa* effigies ejusdem, & inſcriptio: SOPHIA. D. G. EX STIRPE. EL. PAL. ELECT. VID. BR. ET. LVN. MAG. BRIT. HAERES: in averſa inſcriptio:

*

NATA
XIII. OCT. MDCXXX.
NVPTA MENSE SEPT:
MDCLVIII.
AD SVCCESSIONEM M. BRIT.
NOMINATA MDCCI.
SVB VESPERAM VIII. IVNII.
MDCCXIV. IN HORTIS
HERRENHAVSANIS ADHVC
VEGETO ET FIRMO PASSV
DEAMBVLANS SVBITA
ET PLACIDA MORTE
EREPTA.

*

§. XVIII.

XVIII. Numiſma in memoriam GEORGII Regis & Electoris, in cujus *adverſa* ejusdem effigies laureata, cum inſcriptione: GEORGIVS I. D. G. M. BRIT. FR. ET. HIB. REX. F. D. BR. ET.

LVN.

LVN, DVX. S. R. I. A. TH. ET. EL. In *averſa* ſiſtitur inſcriptio:

*

NAT. HANOVER.
VIII. IVN. MDCLX. S. N.
SVSCEPIT REGIMEN
ELECTORATVS. IV. FEB.
MDCXCIIX. INTRODVCTVS
IN COLLEG. ELECTORALE
VII. SEPT. MDCCIIX. REX M.
BRIT. XII. AVG. MDCCXIV.
OBIIT OSNABRVG. XXII.
IVN. MDCCXXVII. VIXIT
ANN. LXVII. DIES. XIV.
IN RECTO DECVS.

*

§. XIX.

XIX. Numiſma in magnitudine floreni tam ex auro quam ex argento percuſſum, atque ex liberalitate Ducis LUDOVICI RUDOLPHI, ſingulis tam membris quam civibus Academiæ Juliæ diſtributum, in cujus *adverſa* equus, cum inſcriptione: LAVS RECTI DIVTVRNA BEAT: & ſubſcriptione: ANNO 1731. 15. OCTOBRIS. in *averſa* inſignia Sereniſſimi Ducis, & inſcriptio: DEI GRATIA LVDOPHICVS RVDOLPHVS DVX BRVNSVICENSIS ET LVNEBVRGENSIS.

§. XX.

§. XX.

XX. Thalerus, in cujus *adverſa* vir hirſutus manu ſiniſtra tenens arborem, & inſcriptio: FAVORE ALTISSIMI: in *averſa* vero inſignia Brunsvico-Luneburgenſia: & inſcriptio: D.G. FERDINANDVS. ALBERTVS. DVX. BR. & LVN. 1735.

§. XXI.

XXI.---XXIII. Numiſmata III. in Regiæ Univerſitatis Gœttingenſis inaugurationem cuſa. Maximum eorum pondus IV. lothonum ſuperat, in cujus *adverſa* effigies laureata Regis & Electoris GEORGII II. cum inſcriptione: GEORG. II. D.G.M BRIT. F.ET.H.REX. F. D.B.ET. L.D. S. R. I. A. TH. ET. E. In *averſa* parte inſcriptio ſiſtitur:

VNIVERSITAS
GEORGIA AVGVSTA
QVOD FELIX FAVSTVMQVE SIT
INAVGVRATA
GOETTINGAE
D. XVII. SEPTEMBR.
ANNO MDCCXXXVII.

Maximo autem huic ſimilia exhibet eorum minimum. Tertium eorum in magnitudine & pondere thaleri, ſeu II. lothonum cuſum, in *adverſa* ſiſtit effigiem laureatam Regis & Electoris GEORGII II. cum inſcriptione: GEORG. II.

II. D. G. M. BRIT. F. & H. REX. B. & L. D. S. R. I. A. TH. & EL. In *averſa* vero exhibetur ara cum libro, ad cujus latera ſtant junctis dextris figura galea armata lanceam manu gerens, & alia ſtolata cornu copiæ tenens, cum inſcriptione: MVSARVM IVNGIT AMORES, & ſubſcriptione:

ACADEMIA GEORGIA AVGVSTA
GOETTINGAE INAVGVRATA
D. XVII. SEPT. MDCCXXXVII.

CAPUT VIII.

DE NUMMIS ADULTERATIS, EORUMQUE NOTIS, NUMMIS DETRITIS, ET VOCIBUS ABRUPTIS.

§. I.

Cum nummi quoque multi reperiantur non ſolum pro veris *ficti*, ſeu *novi ſubſtituti* in locum *veterum nunquam cuſorum*, vetuſtatis tamen artificioſa interdum imitatione, quales recenſet PATINUS *Hiſtor. numiſm. p.* 140. *& ſeqq.* ſed etiam *adulterini & ſuppoſititii*, probe notandum, *quomodo probos & genuinos ab adulteratis* & *ſubſtitutis discernere* quis poſſit, quod quamvis optime doceat experientia, *notæ* tamen *cer-*

tæ

tæ nummorum adulterinorum non ſunt negligendæ.

§. II.

Eum in finem obſervandus I. *modus diverſus quadruplex, quibus* falſarii & *adulteratores* monetæ (qui nullis non temporibus cum ipſa moneta exſtiterunt; conf. PLINIUS *hiſt. nat.* Libr. XXXIII. Cap. IX.) *uſi* ſunt, & utuntur: qualis I. *Figuras* ſeu cælaturam *nummorum* ope cælorum *mutando*, ſpeciatim ex craſſa rubigine & literas & novam figuram efformando, quam poſtea vernice viridis coloris illinunt. II. Nummos *ferruminando*, ſive ope ferruminationis diverſorum nummorum adverſas & averſas partes conjungendo. III. Nummorum figuras & typos *excavando.* IV. *Novos fundendo*, qui Abgüſſe vocantur.

§. III.

II. *Notam antiquitatis nummorum* præbet *præcipue margo & pondus eorum*: in genuinis enim *margo* ſemper eſt *rugoſa & inæqualis, ſervata* tamen *nummi rotunditate*: contrarium vero notamus in *adulteratis fuſis*, qui genuinis cuſis *leviores* pondere, & *tenuiores*, eſſe ſolent; fuſum enim metallum magis poroſum eſt, ſpatiumque majus exigit, quam cudendo fixum atque compreſſum.

§. IV.

Landesbibliothek Oldenburg

§. IV.

III. Falſitatis ſuſpecti præcipue ſunt nummi *veteres* I. *qui res geſtas longa verborum ſerie exponunt*, II. qui minime *convenientia* huic vel illi ſeculo exhibent, & III. qui ex amuſſi per omnia æquales ſunt, antiquorum enim nullus alteri ex amuſſi reſpondet, quin diſſimilitudo aliqua poſſit deprehendi.

§. V.

IV. *Typi* nummorum *elatiores* indicant *auctores*, artifices præſtantes, JOH. CAUVINUM, Paduanum, & LAURENTIUM, Parmeſanum, quorum nummi recentiori ævo ad imitationem antiquorum percuſſi, *Paduani* & *Parmeſani* appellantur, atque *ob elegantiam ſuam* ſunt *æſtimandi* & *aſſervandi*, imo etiam eodem pretio, quo genuini vulgares, comparari ſolent. Idem quoque de nummis ALEXANDRI BASSIANI, Itali, & CRATERONI, Galli, in Hollandia falſarii, eſt obſervandum. Conf. RINCKIUS lib. c. *Cap. XVI.* *p.* 115.

§. VI.

V. Nummi *antiqui probe conſervati, vel nobili ærugine* quadam *viridi* aut *rubra*, a natura ipſa procreata, (nota antiquitatis indubitabili,) *obducti*, cariores ſunt reliquis, & *magni æſtimantur*: cavenda tamen *fraus impoſtorum*, *æruginis artificialis* nummis ſuperinductæ, quam

quam tamen detegere facile eſt factu.

§. VII.

Plura de nummis adulteratis & ſuppoſititiis exhibet JOBERTUS in *ſcientia rei numiſmat.* p. 315. & ſeqq. EUCH. GOTTL. RINCKIUS *de veteris numiſm.potent.& qualit. Cap. XVI. p.* 112. & JOH. CHRISTOPH. WAGENSEIL *de re monet. vett. Romm.* Altorf. 1691. q. qui *C. XXIV. varia numiſmata ſuppoſititia* indicat.

§. VIII.

Cæterum nummi *vetuſtate conſumti, & uſu detriti minus curantur*, & *parum æſtimantur, nec facile* in nummophylaciis *aſſervantur, niſi* nummus *rarus, probeque ex alte parte* ſit *conſervatus.*

§. IX.

Ex neceſſitate demum ſubjungo BREVIARIUM VOCUM IN NUMMORUM ANTIQUORUM INSCRIPTIONIBUS ET SUBSCRIPTIONIBUS ABBREVIATARUM, quod quidem ad notitiam earum generalem comparandam ſufficere exiſtimo, atque plura deſiderantibus (*non vero caret is, qui non deſiderat.*) commendo SERTORII URSATI *Commentarium de notis Romanorum*, junctum operi præſtantiſſimo, cujus inſcriptio eſt: *Marmora Oxonienſia, ex Arundellianis, Seldenianis, aliisque conflata, recenſuit & perpetuo commentario illuſtravit* HUMPHRIDUS PRIDEAUX, Oxonii 1676. f.

A.

A.

A. Aulus.
A.A.A.F.F. Auro, argento, ære, flando, fe-
ACT. Actium ſeu Actiacus. (riundo.
ADIAB. Adiabenicus.
ADLOC. Adlocutio.
AED. CVR. Ædilis curulis.
AED. PL. Ædilis plebis.
AEL. Ælius.
AET. vel AETERNIT. Æternitas.
A.F. Auli filius.
AFR. Africa vel Africanus.
AID.MART. Idibus Martiis.
ALAM. Alamannia.
ALBIN. Albinus.
ALE. vel ALEΞ. Alexandriæ.
ALIM.ITAL. Alimenta Italiæ.
A.N. Auli nepos.
AN.B. Antiochiæ (officina) ſecunda.
ANT. Antonius vel Antoninus.
ANTIST. Antiſtius.
A.P.F. Argento vel auro publico feriundo.
APOLI. Apolio.
AQVA MAR. Aqua Martia.
AQ. Aquilejæ.
AQVIL. Aquilius.
ARAB. Arabicus.
ARAB.ADQ. Arabia acquiſita.
ARM. Armeniacus.
APX. Ἀρχιερεὺς, vel Ἄρχων.
AV. Auguſtus.
AVG. Auguſtus, vel Auguſta, vel Augur.

AVGG. Auguſti duo.
AVGGG. Auguſti tres.
AVGVSTOR. Auguſtorum.
AVR. vel AVREL. Aurelius.
ΑΥΤ. Κ. CEB. Ἀυτοκράτωρ Καῖσαρ σεβαςός.

B.

BARB. Barbatus.
ΒΑΣ. Βασιλεύς.
ΒΟΗΘ. ΜΘ. ΡΩΜΑΝΩ. auxiliare mater Romano.
BON. EVENT. Bonus eventus.
BRIT. Britannicus.
B. R. P. NAT. Bono rei publicæ nato.
BRVT. Brutus.

C.

C. Cæſar vel Cajus.
C. A. Cæſarea Auguſta.
CAE. vel CAES. Cæſar.
CAEL. Cælius.
CAESAR, Nomen elephantis Punicum, & Jul. Cæſaris.
CAESS, Cæſares.
CARTH. Carthago.
CAS.LATI. Caſſius Latienus.
CC.R. Circenſes reſtituti.
CEB. σεβαςός.
CENS. Cenſor.
CENS. P. Cenſor perpetuus.
CERT. QVINQ. ROM. CON. Certamen quinquennale Romæ conceſſit.
C.E.S. Cum exercitu ſuo.
CEST. Ceſtius, Ceſtianus.

CIR. CON. Circum condidit, Circenſes conceſſit.
C. I. V. Colonia Julia victrix.
CIVIB. ET SIGN. MILIT. A PARTH. RECVP. Civibus & ſignis militaribus a Parthis recuperatis.
CL. vel CLAVD. Claudius.
C.LEON.P.A.MVL⊖.A.Conſtantino Leoni perpetuo Auguſto multos annos.
CLOD. Clodius.
C.M.Q. Cnejus Meſſius Quintus.
CN. Cnejus.
COH. PRAE. Cohors Prætoria.
COL. Colonia.
C. A. A. PATR. Colonia prima Auguſta Patrenſis.
COL.AVR.KAR. Colonia Aurelia Karenorum.
COL.IVL.COR. Colonia Iulia Corinthus.
COL.IVL.FEL.AVG. Colonia Iulia felix Auguſta.
COL.I.V. Colonia Iulia Valentia, vel victrix.
COL. NEM. Colonia Nemauſenſis.
COL.PR.FL.AVG. Colonia prima Flavia auguſta.
COMM.AS. Communitas Aſiæ.
COMM.AVG. Commodus Auguſtus.
COMM.CON. Communi conſenſu.
CON. vel CONS. vel CONST. Conſtantinopoli.
CONCORD. Concordia.

Landesbibliothek Oldenburg

CONGIAR. Congiarium.
CON.OB. Conſtantinopoli officina ſecunda.
CONS. SVO. Conſervatori ſuo.
CONSER. vel CONSERVAT. Conſervator vel conſervatrix.
CONSERVAT. PIETAT. Conſervatori pietatis.
CONSERVAT. VRB. Conſervatori urbis.
COS. Conſul.
COS DES. Conſul deſignatus.
COSS. Conſules.
C. P.P. TETRICVS. C. Pacuvius Piveſus Tetricus.
C.R. Claritas Reipublicæ.
CVR.X.F. Curator denariorum flandorum.
C.V.T.T. Colonia Victrix togata Tarraco.

D.

DAC. Dacius.
D.D. Decreto Decurionum.
DD.AVGG.NN. Domini Auguſti noſtri.
Δ Ε Δημαρχικῆς Ἐξουσίας, vel Δόγματι Ἐπαρχίας, vel Δημόσιαι Εὐχαὶ.
DEOR. Deorum.
DES. vel DESIG. Deſignatus.
DICT. Dictator.
DID. Didius.
DIV. Divus.
D N. Dominus noſter.
D.N.V.L Dominus noſter Valerianus Licinianus.
DD.NN. Domini noſtri.
DOMIT. Domitianus.

E.

Ε. ἔτους.
EID.MAR. Idus Martii.
EX. A.PV. Ex argento puro, ſeu potius publico.
ETR. Etruſcus.
ΕΤ Ε.ΔΡΑΧΜΗ. Anno V. Drachma.
EXER. vel EXERC. Exercitus.
EX.SC. Ex Senatusconſulto.
ΕΥΤΥΧ. Εὐτυχής.

F.

F. Filius vel Filia, vel Felix.
F.F. Flando feriundo.
FECVND. Fecunditas.
FEL. Felix.
FELIC. vel FELICIT. Felicitas.
FEL TEMP. Felicitas temporum.
FIL. Filia.
FL. Flavius vel Flavia.
FOEDVS P.R.QVM CABINIS, fœdus populi Romani cum Gabinis.
FORT.RED. Fortunæ reduci.
FORT.P.R. Fortitudo populi Romani.
FRAN. Francia.
FRVG.AC. Fruges acceptæ.
F.T.R. Felix temporum reparatio.

G.

Γ. Γάιος.
GAL.VAL. Galerius Valerius.
ΣΑΛΑΕΓ Γέλας.
GENT.BARB. gentes barbaræ.
GER. vel GERM. Germanicus.

G P. R. Genio populi Romani.
G.T.AE. Genius tutelaris Ægypti.
G.T.M. Genius tutelaris Mauritaniæ.

H.

HEL. Helvius.
HERC. Hercules.
HER.ROM. Hercules Romanus.
HS. Seſtertius.

I.

I. As ſeu libra.
IIS Seſtertius.
IAN.CLV. Janum cluſit.
IC. XC. IHCOYC XPICTOC.
IMP. Imperator.
IMP.C. Imperator Cæſar.
IMP.CÆSAR. Imperator Cæſar in nummis IVL. CÆSARIS.
IMPP. Imperatores.
I.O.M. vel IOV. OPT. MAX. Jovi Optimo Maximo.
IOV.TON. Jovi tonanti.
I S.M.R. Juno Soſpita Mater Regina.
ITAL. Italia.
ITE. Iterum.
IVBENTVS. Juventus.
IVD.CAPT. Judæa capta.
IVL. Julius ſeu Julia.
IVL.TRAD. Julia traducta.
IVN. Junior.
IVST. Juſtus.
IVVENT. Juventus.

K.

K.

K. Κάισαρ.
KART. Karthago.
KE.BOH.ΔVΛO.COV. Κυρις βοηθει δουλω σου.
KYZ. Cyzicum.

L.

L. Lucius.
LAT. Latianus.
LEG. Legatus vel Legio.
LEG. II. Legio ſecunda.
ΛΕΓ.B.TRAI. Legio ſecunda Trajana.
LENT. Lentulus.
LENT.CVR.X.F. Lentulus curavit denarium faciendum.
LEP. Lepidus.
LIB. Liberalitas.
LIBER.P. Libero Patri.
LIB AVG. Liberalitas Auguſti.
LIC. Licinius.
LVGD.P.S. Lugduni pecunia ſignata.
LVD.SAEC.F. Ludos ſeculares fecit.
LVGD. OFF. S. Lugdunenſis officina ſignavit.

M.

M. Marcus.
MAC.AVG. Macellum Auguſti.
MAG. vel MAGN. Magnus.
MAG.PIVS IMP. Magnus pius Imperator.
MAN. Manius.
MAR. Martia (aqua.)
MAR.CL. Marcellus Clodius.
MAR.VLT. Marti ultori.
MAT.AVGG. MAT. SEN. M.PATR.

Mater Auguſtorum, mater ſenatus, mater patriæ.

M.AV. Marcus Aurelius.

M.F. Marci filius.

M.OTAC. Marcia Otacilia.

M.C. vel MAT.C. Mater Cæſaris.

MAX. Maximus vel Maximiana.

MES. Meſſius.

ΜΗΤΡΟΠ. ΚΑΙCΑΡΙΑC. Metropolis Cæſareæ.

MINER. Minerva.

MON. vel MONET. Moneta.

MV. Municipium.

MUN. CAL. IVL. Municipium Calagurritanum Julium.

N.

N. Noſter ſeu Nepos.

NN. vel NOSTR. Noſtri.

N.C. ſeu NOB. CAES. Nobiliſſimus Cæſar.

NAT. VRB. P.C.C. Natalis urbis populo Circenſes conceſſit.

ΝΕΩΚ Νεωκόροι.

NEP. RED. Neptuno reduci.

NER. vel NEP. Nerva.

NIC. Nicomedia.

NOB.CAES. Nobiliſſimus Cæſar.

N.V.CONS. Noſtræ urbis conſul.

O.

O. Optimus.

OB.C.S. Ob cives ſervatos.

OPEL. Opelius.

ORB. TERR. Orbis terrarum.

ΟΥΑΛ. Οὐάλενς.

P.

P.

Π. Paphos.
P. Publius.
PAC. ORB. TERR. Pacato orbe terrarum.
PANN. Pannonici.
PAPI. Papius vel Papirius.
PARTH. Parthicus.
PERP. Perpetuus.
PER. AVG. Perpetuus Auguſtus.
PERM. CAES. AUG. Permiſſu Cæſaris Auguſti.
PERT. vel PERTIN. Pertinax.
PESC. Peſcennius.
P.F.AVG. Pius felix auguſtus.
P.M. vel PONT. MAX. Pontifex Maximus.
POMP. Pompejus.
ΠΟΡΦΥΡΟΓ. Πορφυρογέννητος.
POT. vel POTES. Poteſtate.
P. P. Pater patriæ.
PP.AVG. Perpetuus Auguſtus.
P.R. vel POP.ROM. Populus Romanus.
PR. Prætor.
PRAEF.CLAS.ET.OR.MARIT. Præfectus claſſis & oræ maritimæ.
PRÆF.VRB. Præfectus urbis.
PRIN.IVVENT. Princeps juventutis.
PRIV. Privernum.
PROC. Proconſul.
PRON. Pronepos.
PROP. Proprætor.

PROPVC. vel PROPVGNAT. Propugnator.
PROQ. Proquæſtor.
PROVIDEN. vel PROVID. Providentia.
PROV. DEOR. Providentia Deorum.
P.T. Percuſſa Treviris.
PVPIEN. Pupienus

Q.

Q. Quæſtor, Quintus, vel Quinarius.
Q. DESIG. Quæſtor deſignatus.
Q. P. Quæſtor prætorius.
Q. PR. Quæſtor provincialis.
QVADRAGENS. REMISSA Quadrageſima remiſſa.
QVOD. V.M.S. Quod viæ munitæ ſint.

R.

R. vel RO. vel ROM. Roma.
R.CC. Remiſſa ducenteſima.
RECEP. SIG. Receptis ſignis.
RED. Reditus.
R.M. Reſtituta moneta.
ROM.ET.AVG. Romæ & Auguſto.
REST. Reſtituit.
REST. NVM. Reſtituta Numantia.
RESTITVT. GENER. HVMAN. Reſtitutor generis humani.
RESTIT. ORBIS. Reſtitutor orbis.
R.P. Res publica, vel Romana pecunia.
R.P.C. Rei publicæ conſtituendæ.

S.

S. Semiſſis.
Σ. Samos.

S A. Spes Auguſta.
SAEC. AUR. Seculum aureum.
SACR. Sacrum.
SACR. FAC. Sacrorum faciundorum.
SAL. Salus.
SARM. Sarmaticus.
SC. Senatusconſulto.
SCIP. ASIAG. Scipio Aſiagenes.
CEB. σεβαςός.
CEΠ, Σεπτίμιος.
SEC. vel SECVRIT. ORB. Securitas orbis.
S. vel SEN. Seniorum.
ΣEΠ. vel SEP. vel SEPT. Septimius.
SER. Sergius vel Servius.
SEV. Severus.
SEX. Sextus.
S. F. Seculi felicitas.
SIC. Sicilia.
SIC. X. SIC. XX. Sicut decennalia ſic vicennalia.
SIC XX. SIC. XXX. Sicut vicennalia ſic tricennalia.
SIG. REC. Signis receptis.
SIRM. Sirmium.
SIS. Siſcia.
SISP. vel SISC. P. Siſciæ percuſſum.
SISC. P. Z. Siſciæ percuſſum (in offic.) ſeptima.
S.L.B. Signatum Lugduni (in offic.) ſecunda.
S.M. Sacra moneta.
S.M.AL. Signata moneta Aquilejæ.

S. M.

S.M.ANT. Signata moneta Antiochiæ.
S. P. Q. R. Senatus populusque Romanus.
S.P.Q R.A.N.F.F. Senatus populusqueRomanus annum novum fauſtum felicem.
S.TR. Signata Treviris.
SVLP. Sulpitius.

T.

T. Titus.
TEMP. Temporum.
TER. Tertium vel Terentius.
T. F. Temporum felicitas.
ΘΕΟΤ. θεοτόκος.
TI. vel TIB. Tiberius.
T P. Tribunitia poteſtate vel Treviris per-
TRAI. Trajanus. (cuſſa.
TREB. Trebonianus.
TR. P. vel TRIB. POT. vel TRIBVNIC. POTEST. Tribunitia poteſtate.
TR.MIL. Tribunus militum.
TRIUMF. Triumphator.
TYR. Tyrus.

V.

V. Quinarius vel Quintum.
VAL. Valerius.
VESP. Veſpaſianus.
V. I. Vota imperii.
VIB. Vibius.
VIC. vel VICT. Victoria.
VIC. GER. Victoria Germanica.
VIRT. Virtus.
V.P. Vota publica.
VOT.P.R. Vota populi Romani.

Landesbibliothek Oldenburg

VOT. X. MVLT. XX. Votis decennalibus, multiplicatis vicennalibus.
IIVir. Duumvir.
IIIVIR. Triumvir.
IIIVIR. A.A.A.F.F. Triumvir auro, argento, ære, flando, feriundo.
III. VIR. VALET. Triumvir Valetudinarius.
IIII. VIR. Quatuorvir.
VII. VIR EPVL. Septemvir epulonum.

X.

X. vel *. Denarius vel Decimum.
XIV. Quartum decimum.
XV. VIR. SACR. FAC. Quindecimvir ſacris faciundis.
XVIII. Octavum decimum.

Chriſtus α & ω.

Landesbibliothek Oldenburg

INDEX I. CAPITUM.

Prolegomena de *rei numiſmaticæ definitione*, ejusdemque *utilitate*, *ſcriptoribus* præcipuis, *cimeliarchiis* Europæ, præcipue Germaniæ, & *tractationis partibus*. pag. 1.

CAPUT I. de *rei nummariæ origine* & *progreſſu*, deque *nummis ex alto & baſſo Imperio*. p. 16.

CAPUT II. De *numiſmatum diviſione* ratione tum *ætatis*, in antiqua, media, nova, tum reſpectu *nationum*. p. 28.

CAPUT III. De *nummorum*, Romanorum imprimis, *diviſione* reſpectu *materiæ*, auri, argenti, æris, & æris Corinthiaci, plumbi, ſtanni, electri, ſpeciatim æneorum, argenteorum, aureorum *diverſa magnitudine*. p. 39.

CAPUT IV. De nummis conſideratis reſpectu *nominum* variorum ex aliquo *accidenti* ortorum. p. 46.

CAPUT V. De *numiſmatibus* ſecundum *typos & inſcriptiones* in utroque latere conſideratis, eorum typo inter ſe diverſorum *numero*, & *modis* diverſis *conficiendi ectypos*. p. 52.

CAPUT VI. De *nummorum raritate* memorabilia generalia & ſpecialiora. p. 75.

CAPUT VII. De *rarioribus & raritatis eximiæ* nonnullis *numiſmatibus Auguſtæ Domus Brunsvico-Luneburgenſis*. p. 83.

CAPUT VIII. De *nummis adulteratis*, eorum *notis*, nummis detritis, & vocibus abruptis. p. 92.

IN-

INDEX II. AUCTORUM ALLEGATORUM.

A.

Accurſius pag. 48.
F. Angelonus 4.
J. Aquila 22.
C. Arnoldi 12.
A. Auguſtinus 3. 11.
Aur. Auguſtinus 18.

B.

A. Bandurius 11.
J. Baſſianus 48.
Baudelot de Dairval 2. 3. 10.
L. Begerus 3.
J.P. Bellorius 4.
T.B. Bircherodius 4.
Bizotus 36. 37.
P. Bonnani 36.
G. de Boſe 19.
E. Brennerus 4. 14.
F.E. Brückmann. 11.
G. Budæus 5. 20. 22.

C.

R. Capellus 11.
Caſſiodorus 18.
C. Chifletius 21.
H.T. Chifletius 47.
Cicero 19. 24.
G. Cuperus 2.

D.

T. Dempſter 39.
G. Dewerdeck 36.
Dionyſius Halicarn. 20.
J.A. Dœderlinus 32.

E.

S. Echinus, qui pſeudonymus S. Erizzo 22.
Euſebius 70.

F.

J.A. Fabricius 11.
C. du Freſne 27. 50.

G.

Gellius 17.
C. Gewartius 4.
H.L. Glareanus 20.
Z. Gœtzius 11.
H. Goltzius 4. 5.
A. Gorlæus 4. 23.
J.F. Gronovius 20.
Groſippus 22.

H.

J. Harduin 5. 21. 28.
J. Hemelarius 2.
D. Hoffman 19.
M. Hoſtus 5.
D. Hottinger 32.
L. Hulſius 11.

I.

O. Jacobæus 13. 81.
Jobertus 5. 10. 74.
Iſidorus Hiſpal. 13.
C. Juncker 37.

L.

P. Labbe 11.
P. Lambecius 8.
W. Lazius 74.
J.G. Leuckfeld 32.
J.G. Liebknecht 32.
H.U. a Lingen 16. 19.
T. Livius 18. 44.
V.E. Lœſcher 2.
J.J. Luckius 36. 37.
J.P. Ludewig 32.

M.

N. Mameranus 22.
F. Mediobarbus 6.
H. Meibomius 2.
J. a Mellen 35. 37. 83.
C.F. Meneſtrier 37.

C. du Molinet

C. du Molinet 37. 82.
A. Morellus 5. 10. 42. 43. 50. 51. 69. 74.
J.J. Moſer 32.

N.

L. Nonius 5.
H. Noris 5.

O.

A. Occo 5.
J. Oiſelius 6.
J. C. Olearius 6. 10. 12. 31. 33. 51.
Ovidius 18. 19.

P.

P. Pariſius 12,
C. Patinus 2. 6. 10. 12. 14. 22. 23. 27. 34. 74. 93.
P. Pedruſi 6.
Petronius 44.
H. Prideaux 69.
Plinius 17. 18. 21. 46. 93.
Plutarchus 18.
L. de Portis 22.
Prudentius 55.

R.

A. Rechenberg 5.
S. Reyher 35. 82.
E. G. Rinckius 7. 10. 44. 77. 78. 80. 94. 95.
J. Roſinus 21. 39.
C.F. Ruhe 7. 82.

S.

C. Sagittarius 38.
Sanctamantius vid. Triſtanus.
L. Savot 7. 22. 40.
J. Scaliger 18.
G. Schlegel 33.
J.A. Schmid 33.
A. Schottus 3. 11.
C. Scioppius, qui pſeudonymus *P.* Groſippus 2
P. Seguin 7.
N. Seelænder 33. 34.
J. Seldenus 5. 12.
J. Smetius 13,
Socrates 70.
E. Spanhemius 2. 7. 10.
O. Sperlingius 13. 14.
J. de Strada 8.
B. G. Struvius 9. 10. 1 14. 27.
J. M. Suareſius 9.
Suetonius 49. 54.

T.

Tacitus 47.
W. E. Teuzel 35. 37. 8 82. 83. 87.
J. Triſtanus de St. Ama 9.

U. V.

J. F. Vaillant 9. 13. 28. 4 45. 72. 78. 83.
Varro 18.
I. Verburgius 8.
Æ. Vicus 9. 22.
Vitruvius 20.
J.G. Volckamerus 12.
F. Vopiſcus 43.
F. Urſinus 10.

W.

J.C. Wagenſeil 82. 95.
J. Waitzius 82.
J. de Wilde 10. 13.

X.

Xiphilinus 45.

INDEX III.
RERUM PRÆCIPUARUM.
A.

Abruptiones vocum in nummis 24. 26. 50. 58. 70. 71. ſq. 78. 95. & ſeqq.
Abundantiæ ſignum 63.
Adverſa pars nummorum 52. ſeqq. 76.
Adulteratores nummorum quibus modis uſi ſunt 93.
Ænei, argentei, aurei nummi vid. nummi.
Ænigmata ſunt nummi 55.
Æquitatis ſignum 64.
Ærugo nummorum 95.
Æs ſignatum Romanorum 18.
--- Corinthiacum 40.
--- vulgare & flavum 39.
Æſculapii criterium 62.
Æternitatis ſignum 64.
Allocutio Auguſti 67.
Antiquitatis nummorum nota 93.
Antiquitates Romanorum in nummis 69.
Anubis & Apis ſignum 63.
Apollinis criterium 57.
Apotheoſis, ejus ſignum 65.
Argentum ſignatum Romann. 20. 42. ſq.
As & aſſis 17. 19.
Aſtarte Dea, ejusque ſignum 70.
Averſa pars nummorum (le revers) 52. 55. 72. 76.
Auguſtarum imagines 52. 55.
Auguſtarum capitis ornatus varius 55.

Landesbibliothek Oldenburg

Auguſtarum virtutes 67.
Aureus nummus 21.44.

B.

Bacchi criterium 61.
Bibliothecarum nummariarum auctores 11.12.
Bracteati nummi 30. ſqq. 76.
Bracteatos illuſtrantia ſcripta 23. ſq.
Byzantini nummi 27.

C.

Cæſaris vox dignitatis titulus 25.71.
Cæſares nobiliſſimi 67.
Canopi criterium 63.
Capita adverſa, averſa, jugata 53.
Capita Auguſtarum, eorumque ornatus varius 52.55.
--- Deorum 53. 55. ſq.
--- Heroum 53.
--- Imperatorum Romanorum 53. ſq. 71.
--- nuda, laureata, diademata &c. 53.
Caſtoris & Pollucis criterium 62.
Cereris criterium 59.
Clementiæ ſignum 64.
Coloniæ Romanæ 27: 70.
--- in honorem Imperatorum appellatæ 70.
Coloniarum nummi 70. 76.
Coloniarum nota generalis in nummis 70.
Coloniarum notæ ſpeciales 70. 71.
Concilium Deorum 56.
Concordiæ typus 64.
--- militum nota 64.

Con-

Conſecratio, ejusque ſignum 65. 66.
Conſtantiæ criterium 64.
Conſuetudines Romanorum in nummis 69.
Conturniati nummi, erronee Crotoniati dicti 50. 51.
Corona radiata 54.
Criteria Deorum 52. 55. ſq.
Criterium Impp. Chriſtianorum 55.
Criteria virtutum 63. ſq.
Cybeles nota 61.

D.

Darici nummi 38.
Delineationis rei nummariæ hujus capita 14. 15.
Denarius 21. 43.
Denarius gentis Horatiæ, Juniæ, Mariæ, Pompejæ rariſſimus 77. 78.
Deorum gentilium claſſes & criteria 55. & ſeqq.
Diademata auro gemmisque ornata 55.
Dianæ ſeu Deanæ Epheſiæ & Lucinæ criterium 58.
Dii Imperatores appellati 65.
Divi titulus 66.
Dupondius 17.

E.

Exercitus provinciarum, & nummi in eum cuſi 69.

F.

Facies antica & poſtica nummorum 52.
Facies plures in nummis 52. 76.

Facta eximia in nummis 68. 77.
Familiarum nummi 25. 75. 76.
Felicitatis ſymbolum 64.
Fidei nota 64.
--- exercitus ſignum 64.
Ferruminatio nummorum 93.
Figuræ Diis gentilium aſſignatæ 55. ſq.
Fortunæ ſignnm 64.
Frons prima nummorum 52. ſq.

G.

Gemmarum inſtar ſunt nummi veteres 75.
Geneſ. XX, 16. Cap. XXIII, 15. 16. Cap. XXXIII, 16. 17.
Genii criterium 60.
Groſſi, Groſchen 34.

H.

Hæreditatis as 20.
Harpocratis criterium 63.
Herculis & Herculis Muſagetis nota 61. 62.
Heroes 52. 60.
--- inter Deos relati 60.
Hilaritatis ſignum 64.
Honoris nota 64.

I.

Janus 18. 60. 77.
--- ejus criterium 60.
Imagines in nummis 24. 25. 52. ſq.
Imagines Deorum, Dearumque 52. ſq. 55.
--- Heroum ſeu illuſtrium virorum 53.

Ima-

Imagines Imperatorum, eorum uxorum & liberorum 52.
--- plures in nummis 52.
Imperatores appellati Dii 65. 66.
Impp. primorum capita 54.
--- Impp. Chriſtianorum 55.
Imperatt. Chriſtiann. labarum cum ſigno Conſtantini M. & inſcriptiones nummorum 69. 70.
Imperatt. virtutes 66. 67.
Imperium altum & baſſum 26. 76.
Inſcriptiones nummorum Imperr. 71. 72.
Inſcriptionum ordo 72.
--- nummorum variæ 24. 26. 58. 66. 67. ſq 71. 73. 78. ſq.
--- numiſmatum recentiorum 74. 79. & ſeqq. 84. & ſeqq.
Inſcriptio ſola in nummis 24. 53.
Joachimici 34.
Jovis criterium 56.
Jovis Ammonis nota 57.
Iſidis ſignum 62.
Junonis Lanuvinæ & Lucinæ criterium 58.

L.

Lætitiæ ſignum 64.
Libertatis nota 64.
Libralis aſſis 16.
Lunæ criterium 61.
Lupa lactans 69.

M.

Margo nummorum 93.
Martis criterium 57.
--- ultoris & gradivi ſignum 57.
Materia nummorum 39.
--- bracteatorum 31.
Maſſæ rudes argenti 16.
Matthæi C.XXII, 20. 25.
Medalliones, olim Miſſilia 23. 41. 42. 44. 75.
Medallionum raritas & numerus 42.
Mercurii criterium 57.
Metalla nummorum materia 16.
Minervæ ſignum 58.
Miſſilia 41.
Moneta 19. 30.
Moneta Dea 30.
Monetariorum ſigna 73.

N.

Neocori in nummis 68.
Neptuni criterium 57.
Nomina ſolum in nummis 24. 53. 71.
Notæ Deorum, Dearum, & virtutum: vid. nomina eorum, earumque.
Numeri in nummis 72.
Numiſmata maximi moduli 41. 42. 44.
Numiſmata memoriæ 34.
Numiſmaticæ ſcientiæ definitio, jucunditas & utilitas 1. 2.
--- auctores qui eandem illuſtrarunt 3--10.

Numiſmaticæ ſcientiæ præſtantiam & uſum explicantes auctores 2. ſqq.

Numiſmatum diviſio ratione ætatis, nationum, materiæ, nominum ex accidenti typorum, inſcriptionum & raritatis: conf. tit. Nummi.

Numiſmatum antiquorum numerus 74.

Nummi in adventum Auguſtorum 67.

--- adulterini, eorumque notæ 93. ſq.

--- ænei Romani, eorumque magnitudo, & valor 19. 40. 41. 76.

--- ærugine obducti 95.

--- anaglyphi 49.

--- anſati 48.

--- antiqui 28. 95.

--- antiquitatis nota 93.

--- argentei Romani, eorumque valor & magnitudo 20. 42. 43.

--- aſperi 49.

--- aurei Romani, eorum magnitudo & valor 21. 44. 45. 75.

--- bigati 51.

--- bracteati, & cavi dicti, Blechmüntzen, Heiligenpfennige, Pfaffenpfennige 30. ſq. 79.

--- Byzantini 27.

--- cavi 30.

--- chymici, ſeu ex metallis chymicis facti 82.

--- civitatum Græcarum 27.

--- coloniarum Romanarum 27. 70.

Nummi monetarum loco & in commercio fuerunt 21.
--- probe conſervati 95.
--- conſulares & familiarum 25. 71. 75. 76.
--- conſumti vetuſtate 95.
--- conturniati 50. 51.
--- deargentati 48.
--- detriti 95.
--- efformati confuſe 49.
Nummorum veterum diviſio ratione æris & magnitudinis 39. ſq.
--- ratione ætatis 28. ſq.
--- reſpectu nationum 38.
--- ratione materiæ 39.
--- ratione nominum ex aliquo accidenti ortorum 46. ſq.
--- ratione typorum & inſcriptione in utroque latere 43. 52. ſqq. 70. ſq.
--- electrei 46.
--- in exercitus provinciarum honorem 69.
--- ficti & ſubſtituti 92.
Nummorum figura 17.
Nummi Francici 28. 29.
--- fuſi 93.
--- gemmarum inſtar jam apud veteres habiti 23. 75.
--- Germanici 29. ſqq.
--- Gothici 28. 29.
--- Imperatorum Romm. eorumque diviſio ex

ex alto & baſſo Imperio 25. 26. 27.
- - eorum inſcriptiones 71.
- - Imperatorum Romanorum & Auguſtarum: Æmiliani 78.
- - Antonini 74.
- - Aureliani 55.
- - Jul. Cæſaris 25. 54. 78.
- - Caracallæ 45.
- - Conſtantini Magni 21. 27. 77.
- - Conſtantinorum 73.
- - Gallieni 42.
- - Gordiani 78.
- - Honorii 51.
- - Neronis 54.
- - Othonis 77. 78.
- - Pertinacis 78.
- - Peſcennii 77. 78.
- - Poſtumi 41. 43.
- - Sabinæ 55.
- - Septimii Severi 42.
- - Tetrici 78.
- - Trajani 77.
- - Imperatorii rariſſimi 78.
- - inaurati 48.
- - incuſi 49.
Nummorum inſcriptiones variæ vid. Inſcriptiones.
Nummi Longobardici 28. 29.
- - mediæ ætatis 28. ſq.
- - minutiores veteres quando æſtimandi? 41.

Landesbibliothek Oldenburg

Nummi moderni ſeu novi, ſcriptores de iis 34. 36.
Nummorum origo & inventor 16. ſq.
Nummorum margo 93.
-- antiquorum Romm. numerus 74.
-- origo & progreſſus apud Romanos 17. ſq.
Nummi memoriæ 34. ſq.
-- Paduani & Parmeſani 94.
-- pelliculati 48.
-- perforati 47.
-- plumbei 45. 46.
-- Pompeji imagine ſignati 25.
Nummorum pondus 93.
Nummi provinciarum 67. 70.
-- quadrigati 51.
Nummorum raritas 75. ſq.
Nummi rari 26. 45. 50. 77. 78.
-- rariores nonnulli & eximiæ raritatis Auguſtæ Domus Brunsvico-Luneburg. 85. ſqq.
-- rari recentiores 79. ſqq.
-- ratiti Jani 19. 77.
-- reſtituti, eorum nota 50.
Nummorum ſeries, ſive die Suite, 26.
Nummi ſciſſi 49.
-- ſerrati 47.
-- ſignati imagine 24. 25.
-- ſtannei 45.
-- ſtellati 51.
-- ſubærati 47.
-- ſubſerrati 48.

Nummi

Nummi ſuppoſititii, eorumque notæ 92. & ſeqq.
-- trilingues 81.
-- Turonici 29.
Nummorum typi 62. ſqq.
-- typi elatiores 94.
-- veterum ad recentiores ſupputatio 22.
Nummi victoriati 51.
-- unici 77.
-- votivi 68.
Nummorum ſcientiæ utilitas 1. 2,
Nummophylacia Europæ 12.
-- Germaniæ 14.

O.

Origo nummorum 16. 17.
-- nummorum apud Romanos 17.

P.

Pacis nota 64.
Palladis criterium 58.
Panningi vel pfannigi, Pfennige 30.
Pantheon 56.
l. 2. §. 30. ff. de orig. jur. 24.
l. 28. ff. de uſu & uſufr. 23. 75.
l. 102. ff. de ſolut. 42,
l. 9. §. 2. ff. ad L. Cornel. de falſis 46.
Pecunia 18. 19.
Philippici nummi 38.
Pietatis nota 64.
Principes juventutis 67.
Profectiones Auguſtorum earumque ſignum 67.
Providentiæ ſignum 64.

Provinciarum nummi 67.
Prudentiæ nota 65.
Pudicitiæ ſymbolum 65.

Q.

Quatuorviri monetales 24.

R.

Raritas nummorum 75.
- - de raritate nummorum memoratu præcipue digna 75. ſqq. 92.
Regale monetam cudendi, & imagine ſua ſignandi, cujus fuerit 23. 24.
Reverſa nummorum 52. 55.
Romanorum nummi 17. ſq.

S.

Salutis criterium 62.
Sapientiæ ſignum 65.
Saturni criterium 60.
Scientiæ numiſmaticæ definitio, præſtantia, jucunditas & utilitas 1.
Scriptores bibliothecarum numiſmaticarum 11.
- - introductionum ad rem nummariam 3. ſq. 10.
- - de numophilaciis & cimeliarchiis 12. ſq.
- - de nummis adulteratis & ſuppoſitiis 95.
- - de nummis bracteatis 32. ſq.
- - de nummis modernis 36. 37. 83.
- - de nummis rarioribus 84. 85.
- - rem numiſmaticam illuſtrantes præcipui 3. ſq.
- - qui Impp. & Regg. Germaniæ hiſtoriam ex nummis illuſtrarunt 38.

Landesbibliothek Oldenburg

Scriptores de uſu numiſmatum 2.
Securitâtis nota 65.
Senatusconſultum 25.26.
Senatus Romanus ſignavit monetas 23.25. 26.
Serapidis nota 62.
Series nummorum, die Suire 26.
Seſtertius 20.
Solidus 44.
Signa Deorum, Dearum, virtutum, vid. nomina eorum earumque.
Signa monetariorum 73.
Solis criterium 60.
Spectaculorum apud Græcos ſigna 68.
Spei ſymbolum 65.
Subſcriptiones nummorum tempore Conſtantinorum 73.

T.

Teleſphori ſignum 62.
Termini criterium 63.
Thaleri, Vallenſes & Ioachimici 34. 35.
Thalerus antiquiſſimus 35.
Thaleri varii rari 79. & ſqq.
Thaleri & nummi rari Auguſtæ Domus Brunsvico-Luneburg. 85. ſq.
Titulus Imperatorum 71.
Tranquillitatis ſignum 65.
Triumviri rei monetalis 24. 39. 53.
Typi nummòrum 24. 25. 43. 52. ſq. 69. 76.
- - averſarum varii 65--70.

Landesbibliothek Oldenburg

Typi numiſmatum recentiorum 74. 79. ſq.
- - nummorum elatiores 94.

U. V.

Ubertatis ſignum 63.
Veneris criterium 59.
Veſtæ ignis ſacri criterium 59.
Veſta priſca 60. 61.
- - ejus criterium 61.
Victoriæ nota 65.
Victoriarum ſignum 68.
Virtutis figura 65.
Virtutes divinæ pro Diis habitæ, earumque ſignum generale & ſpecialia 63.
- - Imperatorum, earumque nota 66. 67.
Vocum abruptiones in nummis 24. 26. 50. 58. 70. 71. 72. 73. 78.
- - in nummis abbreviatarum breviarium 95. ſq.
Vota publica in nummis 68.
Urbes monetariæ 73. 74.
Vulcani criterium 58.

Landesbibliothek Oldenburg

um.

.79. ſq.

arumque

66.67.
. 26. 50.

eviarium

Landesbibliothek Oldenburg

Landesbibliothek Oldenburg

Landesbibliothek Oldenburg

Landesbibliothek Oldenburg

Bylemeister
delineatio
nes
numismatum
1774.

Ge VI
A2
22a

Landesbibliothek Oldenburg